

Київ-2024:
366 днів і ночей
випробувань
і надії древнього
й незламного Міста

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Дорогі читачі!

Перегорнути дні, що минають, у буквальному сенсі дає можливість друкована газета шурхотом своїх паперових сторінок.

Тож нинішній випуск нашого «Вечірнього Києва» — про спогади. Про 2024 рік. Про те, чого він нас навчив, що дав і що забрав, про втрати і здобутки, про зміни й нашу незмінну київську силу та мрію про Перемогу.

Про те, як жили ми в Києві буремного 2024 року.

Як рятувались під час ворожих обстрілів у київському метро. І як молились усім святам, янголам і рідному ППО, слухаючи щемливі й неповторні людські історії.

Як притулялись до пухнастих котиків і песиків, зазираючи в їхні очі, й бачили там непосильні для їхніх чотирьох лап мішки лиха.

Як пазлик до пазлика ліпили своє родинне дерево, поливаючи його сльозами, адже усвідомили за роки війни, наскільки воно важливе.

Як хапалися одночасно за соломинку й за лопати, перфоратори, триси й труборізи, опановуючи «чоловічі» професії, й іронічно дивились на свої обдерті нігті.

Як запалювали свічки під час блекаутів, а насправді запалювали з ними ще й надію у своїх душах.

Як невтомно й безупинно продовжували волонтерити, бо, може, хтось там і стомився, але ми — ні.

Як рятувались від пожеж, посилаючи усіх ворогів гамузом горіти до пекла, й остерігалися при цьому своїх внутрішніх згарищ і попелищ.

Як заповзято читали книжки, намагаючись знайти хоча б якийсь баланс у нашому крихкому й розбалансованому світі.

Як відчайдушно ходили на кінофестивалі, у музеї й театри, підживлюючи тим самим наш незламний київський дух.

Тож усе тут, у нашому новому номері.

Ласкаво просимо!

Яким був 2024 рік
для Києва
і киян —
стор. 3

Що атакували
в Україні
кіберзлочинці —
стор. 5

Україна — лідер
з оцифрування
архівних документів —
стор. 10

Киянки
приміряють чоловічі
«сині комірці» —
стор. 13

Як живуть тварини,
врятовані із зони
бойових дій —
стор. 25

Поради від рятувальників,
які можуть зберегти
життя —
стор. 35

118 років із киянами і для киян!

Непохитність і єдність

Позаду в нас майже три роки повномасштабної жорстокої війни. Війни, яку росія розпочала проти незалежної української держави ще понад 10 років тому. Українці не скорилися і б'ються за свою свободу. Ми сьогодні творимо героїчну історію своєї держави. Історію вільної й демократичної Європи.

Так, за нашою боротьбою — багато втрат і болю: безперервні сирени повітряної тривоги, грім ППО, вибухи ракет і дронів, зруйновані та пошкоджені будинки, школи, лікарні. Стерті з лиця землі міста і села, заміновані поля, десятки тисяч загиблих і покалічених, мільйони переселенців.

Наші захисники роблять усе можливе, аби країна вистояла та перемогла в цій страшній війні. Щоб у наших містах не лунали вибухи. Щоб не гинули мирні українці, діти та жінки, літні люди.

Цього року столиця максимально зосередила зусилля на допомозі бійцям, ветеранам і їхнім родинам. Загальна сума коштів, яку київська громада спрямувала на потреби військових у 2024 році, досягла 10 мільярдів гривень (нагадаю, що, почавши рік з одного мільярда, ми постійно збільшували витрати на допомогу).

У бюджеті на 2025 рік попередньо передбачено 5 мільярдів, але треба розуміти, що це — тільки на матеріально-технічне забезпечен-

ня військових частин. Тобто ця сума теж не є фінальною. Ми будемо шукати можливості збільшувати її. У тому числі — на виплати захисникам, захисницям і їхнім родинам, на житло та реабілітацію, на підтримку сімей загиблих Героїв.

До речі, ще раз хочу нагадати: столиця продовжує допомагати захисникам у складних економічних умовах, в умовах, коли держава вилучає у Києва 60 відсотків ПДФО, вилучає військовий та силовий ПДФО.

Місто відправляє на фронт найнеобхідніше — дрони, системи РЕБ, автомобільну техніку та системи зв'язку.

І цю допомогу отримують бійці різних бригад, які стримують ворога на Донбасі та в Харківській області. Герої, які ведуть бої з агресором на Курщині та стримують ДРГ ворога на Сумщині, які щодня ризикують своїм життям на Херсонському напрямку та в Запорізькій області.

Загалом цього року від громади Києва нам вдалося передати по-

над 14 тисяч БпЛА різних типів — Mavic, Mavic 3T, FPV-дронів. Також столиця відправила на фронт понад 100 нових автівок. Це — пікапи, вантажівки, реаніомобілі. Передає Київ системи РЕБ, засоби зв'язку та інше необхідне спорядження.

Міський бюджет — не єдине джерело допомоги. Кияни, бізнесмени, благодійники жертвують кошти для придбання спорядження захисникам. Допомагають і закордонні друзі. Ми передали українським воїнам понад 3 000 БпЛА різних типів, придбаних не за бюджетні гроші. Також протягом цього року на фронт відправляли різноманітне спорядження, броньовані авто «Кобра», кожне з яких коштує 250 тисяч доларів.

Ми постійно отримуємо від військових бригад запити на допомогу. І жоден не залишається без відповіді. Ми з моїм братом Володимиром регулярно їздимо до бійців на фронт і дізнаємося про потреби підрозділів.

До прикладу. У грудні від громади столиці передали батальйону ударних безпілотних авіаційних комплексів «Ахіллес» 92-ої окремої штурмової бригади 8-тонну вантажівку з маніпулятором для інженерно-саперної служби, 8 пікапів та 650 10-дюймових дронів. Усього за цей рік 92 бригада отримала від Києва вантажної, автомобільної техніки та дронів на суму 174 млн грн.

Бійцям 4-ї бригади Нацгвардії України від громади міста передали в грудні ще 1000 FPV-дронів (нічних з тепловими камерами). А 21 листопада, у День Гідності та Свободи, бійці 4-ої бригади отримали бомбери «HEAVYSHOT», БпЛА Mavic різних типів. Також FPV-дрони та системи РЕБ (окопні та машинні).

Розширює Київ і програми допомоги ветеранам, нашим героям, які повернулися з фронту. Ми крок за кроком створюємо в місті систему, завдяки якій вони отримують багато можливостей для реабілітації, психологічної підтримки, адаптації до цивільного життя, працевлаштування. Київ виділяє кошти на більшу ефективність медичної сфери в наданні реабілітаційних послуг для ветеранів. Протягом цього року реабілітацію в Медичному центрі реабілітації та паліативної допомоги міста пройшли понад 2500 військових.

Залучаємо і допомогу іноземних партнерів Києва. Зокрема, для підтримки наших ветеранів. Наприклад, у берлінській клініці Seeger понад 40 українських захисників цього року отримали найсучасніші протези та пройшли курс реабілітації. Також там навчалися київські техніки-протезисти, які працюватимуть у столичному центрі протезування. Його створюємо разом із німецькими партнерами.

Місто й наступного року допомагатиме українським військовим. Бо наша підтримка — це збережені життя наших захисників.

Так, сьогодні дуже складний момент. Багато людей говорять про втому. Але, ворог тільки й чекає нашої зневіри. Та ми не подаруємо йому такого шансу. Ми продовжимо всіма силами й засобами підтримувати наших захисників, піклуватися про ветеранів. Будуватимемо демократичну європейську державу. Україна буде сильною та успішною країною! І задля цього вкрай важливе об'єднання зусиль місцевої, центральної влади й суспільства. Важливі єдність і непохитність народу.

Тільки так ми збережемо нашу державу, свою незалежність. Тільки так ми викинемо ворога з України!

Слава Україні та її Героям!

Ваш **Віталій Кличко**

Який він — 2024 рік — для Києва і киян

Сьогодні про підсумки 2024 року та плани на наступний говоримо з першим заступником Голови Київської міської державної адміністрації — **Миколою Поворозником**.

Микола Юрійович Поворозник працює в системі органів місцевої влади з 2001 року і за цей час пройшов шлях від головного спеціаліста до першого заступника голови КМДА. Працював за напрямками промисловості та розвитку підприємництва, регуляторної політики, економіки та інвестицій. На посаді заступника, а потім і першого заступника голови КМДА курував і спрямовував роботу ледь не кожної зі сфер життєдіяльності міста.

Отже, запитувати Миколу Поворозника можна про все.

— Почнемо з найважливішої теми — війни. Скільки загалом повітряних атак здійснила росія на столицю? І скільки киян загинуло в результаті?

— З початку повномасштабного вторгнення у Києві прозвучало майже 1 500 тривог, загинуло більше 1 300 осіб, із них 11 дітей, поранено більше 1 750 осіб, із них 106 дітей. Ці дані вражають і нагадують нам, що потрібно берегти себе й не нехтувати сигналами повітряної тривоги.

— До речі, щодо укриттів. За перші два роки повномасштабної війни цю тему порушували дуже активно. А в 2024-му про укриття говорили мало? Яка робота проводилась у 2024-му в цьому напрямі?

— Звісно, роботи проводились. Цього року ми зосередилися на облаштуванні укриттів в освітніх закладах, щоб діти могли навчатися в безпечних умовах. Також займалися обладнанням укриттів у житловому фонді. Цю роботу продовжимо у 2025 році, бо, на жаль, незрозуміло, скільки нам жити в таких умовах. Та й кількість обстрілів з різних видів озброєння на столицю не меншає. І ми повинні щоденно дякувати ЗСУ й підтримувати їх за те, що маємо можливість працювати у вільній Україні. І за те, що вони захищають місто від руйнувань.

— До речі, щодо руйнувань. Скільки об'єктів житлового

й нежитлового фонду зазнали руйнувань у Києві?

— Від російських атак у столиці постраждали житлові будинки, школи, садочки, лікарні та інші заклади. Загалом за весь час повномасштабки — біля 2000 об'єктів. Об'єкти соціальної інфраструктури відновлюються трохи швидше, тому що вони не такі великі й у них здебільшого не такі складні роботи (вікна, дахи, двері ремонтувати достатньо швидко). З житловими будинками ситуація складніша, адже часто забудови щільні, висотні. Ми відновлюємо їх у декілька етапів. Наразі в нас є великі об'єкти (до десяти), в яких йдуть ремонтні роботи, і в які повертаються люди.

— Чи забезпечує місто цих людей житлом за потреби?

— Так. У нас є гуртожитки, квартири. Ми даємо людям можливість розміститися там на період ремонту житла, якщо вони звертаються.

— За який рахунок виконують роботи з відновлення?

— Масштабні роботи (відновлення будинків, садочків, шкіл, медичних закладів) — за рахунок міського бюджету. Власники пошкодженого чи знищеного житла подають відповідні заявки, комісія достатньо швидко їх розглядає.

— Зараз зима дарує нам теплу погоду (навіть природа підтримує українців). Втім хочу запитати, як місто готувалося до нового опалювального се-

зону в умовах війни й атак на критичну інфраструктуру?

— Ми виконали багато робіт, про які я не можу розповідати з огляду на безпеку. Ми доклали максимум зусиль, аби диверсифікувати забезпечення містян теплом, електрикою, водою і захистити ті об'єкти, які дають можливість скористатись усім цим у столиці. Також ухвалили низку рішень щодо часткової компенсації коштів, зокрема ОСББ, за придбання генераторів, термомодернізацію будинків тощо. У місті діють відповідні програми з модернізації житлового фонду. Як наслідок, у столиці є будинки, які практично не відчувають перебоїв зі світлом. Але це — робота житлово-будівельного кооперативу чи ОСББ, чи будь-яких інших форм, вони об'єднуються і створюють собі комфортні умови.

— Повернемося до перебоїв з електропостачанням. Під час блекаутів школи сидять без світла. Як вирішувється це питання?

— Я думаю, що протягом калікул вирішимо цю ситуацію, якщо не повністю, то принаймні частково. Зараз ми проводимо відповідну аналітику, зустрічаємося з донорами. Плануємо забезпечити більш потужними генераторами насамперед ті школи, де навчання проходить у дві зміни.

— А як щодо пунктів незламності? Чи є в них взагалі потреба?

— Наразі в місті приблизно тисяча пунктів незламності, вони всі готові до прийому містян. Слава Богу, зараз вони не популярні, бо немає великої потреби.

— Цього року ухвалення бюджету пройшло без ускладнень, принаймні в залі Київської ради. Запитаю про головне — скільки передбачено на ЗСУ?

— У наступному році допомога Захисникам і Захисницям буде не меншою, ніж у 2024 році. Це питання під особистим контролем мера Києва Віта-

лія Кличка. Ці кошти йдуть на фортифікацію, облаштування укриттів, соціальну підтримку військових і членів їхніх родин, мобілізованих, поранених тощо. Надалі більше фінансувати мемо безпосередньо військові частини, оскільки вони оперативніше закуповують те, що їм потрібно насамперед. Шукаємо можливості реальної допомоги військовим формуванням, які знаходяться безпосередньо на лінії зіткнення. Їм ця допомога — найпотрібніша.

— А щодо інфраструктурних проєктів? Місто почало добудовувати та будувати нові об'єкти. Чи збережеться ця тенденція у 2025 році?

— Ми достатньо збалансовано підходимо до таких проєктів. Завершуємо ті роботи, що були розпочаті ще 4–6 років тому. Водночас з'являється багато інших об'єктів, які потрібно оновлювати негайно. Наприклад, розпочали ремонтні роботи на мосту Метро, які, сподіваюся, закінчимо в наступному році. Запустили дорожній рух на Подільському мостовому переході, хоча й не в повному обсязі. Втім, уже кілька кроків зроблено для того, щоб цей об'єкт був корисним містянам.

— Не можемо не запитати про метро на Виноградар...

— У бюджеті закладена невелика сума для відновлення будівництва. Є домовленості з фінансовими структурами про різні варіанти фінансування. Будуть підписані угоди про фінансування цього проєкту. Робимо все на сьогодні, щоб добудувати цей об'єкт до кінця.

— Нещодавно уповноважена Київради з прав осіб

з інвалідністю повідомила, що понад 10 тисяч киян отримали інвалідність у результаті повномасштабної війни. Яку підтримку цим людям надає місто?

— Ця допомога достатньо серйозна й різноманітна — від медичної і психологічної до фінансової. Загалом на соціальний захист на наступний рік ми передбачили близько 10 млрд гривень. Також були відкриті в Києві профільні реабілітаційні центри. Загалом у закладах охорони здоров'я їх є на сьогодні більше 30. Відповідні бригади включають і психологів, і медиків, і травматологів, і реабілітологів. Збільшуємо й інші потрібні послуги. Загалом, тема впровадження безбар'єрності звучить в усіх сферах життєдіяльності міста й перебуває у фокусі уваги міської влади.

— Зважаючи на брак кадрів зараз у всіх галузях, чи вистає реабілітологів?

— Це надзвичайно гостра проблема. Ми надаємо суттєву фінансову підтримку реабілітологам, тому що Національна служба здоров'я України не може платити такі кошти. Між іншим, величезний брак кадрів не лише серед лікарів. Тож місто робить усе можливе, щоб підтримати фахівців: дбає про стабільну виплату зарплати, доплати, покращення умов праці.

— Чи є в Києві у сфері реабілітології новітні підходи, нове обладнання і технології?

— Безумовно. Наприклад, перед початком облаштування реабілітаційного центру в Пущі-Водиці ми ознайомились з усім передовим світовим досвідом. Та й зараз ми ініціюємо обмін реальним медичним досвідом між київськими й ризькими, французькими, італійськими та іншими лікарнями. Лікарі спілкуються між собою і допомагають один одному. Вони йдуть вчитися до нас, ми — вчитися в них. І що стосується реабілітації, то вже багато іноземних фахівців переймають наш досвід. Адже в них було багато теорії, яка в багатьох випадках не спрацьовує. Навіть під час війни ми відкрили медичний заклад, що займається трансплантацією. У ньому проведено багато операцій, які ще три роки здавались фантастикою. Ми вже пересаджуємо серце! І комуналь-

ні лікарні на сьогодні спокійно конкурують із приватними.

— І в завершення нашої розмови хочу почути Вашу думку, які найскладніші виклики довелося долати Києву у 2024 році?

— Києву потрібно було пройти минулий опалювальний сезон. Це був величезний виклик, і ми його витримали завдяки професіоналізму і самовідданості фахівців. Столиця практично завжди була зі світлом і теплом. Цей виклик ставить нам війна і сьогодні. Знову ж таки, відчувається брак кадрів... Люди на нервах, іноді ризикуючи життям, але гідно виконують свою роботу. Якщо треба, то йдуть вночі. Найголовніше, що нам потрібно, — Перемога. А це робота військових, за яку ми щоденно вдячні. Мирні виклики й негаразди подолаємо у звичному режимі.

— Що б Ви побажали киянам у це Різдво?

— Я щиро бажаю киянам вірити в себе, в друзів, у Збройні Сили і Перемогу України. Зичу міцного здоров'я та сімейного благополуччя. Щоб діти радували, щоб мали можливість проводити час із рідними, зважаючи, що багато родин розділені війною, щоб мали бажання бути корисними країні й місту, в якому ми живемо.

*Інтерв'ю підготувала
Надія Фіголь*

Кібербезпека: данина моді чи умова виживання

Рік, що минає, показав, що кібербезпека та захист інформації стали світовими викликами не тільки в Україні в умовах війни, а й в усьому світі. І це лише здається, що нібито ця проблема стосується якогось певного кола фахівців. Насправді вона стосується всіх. Щойно ми натискаємо кнопку свого комп'ютера, вмикаємо смартфон чи входимо в свій електронний кабінет...

Які головні загрози нас підстерігають і як доводиться долати виклики — в нашій аналітиці від фахівців, які ретельно досліджують цю проблему.

Сучасний світ і кіберпростір

Сучасний світ уже не уявляє життя без цифрових технологій. Щодня ми користуємося інтернетом, соціальними мережами, онлайн-банкінгом та багатьма іншими сервісами. Але разом із зростанням можливостей цифрового світу збільшується і кількість загроз, що ставлять під удар не лише окремих громадян, але й цілі країни. Особливо це стосується України, яка вже кілька років поспіль є мішенню для кіберзлочинців та хакерських груп. Кібербезпека стає життєво важливим складником національної безпеки та стабільного розвитку держави.

Україна за останні роки пережила численні кібератаки, спрямовані на критичну інфраструктуру країни: енергетичні об'єкти, державні установи, банки та інші важливі інституції. Однією з найвідоміших атак стало поширення вірусу Petya в 2017 році, який паралізував роботу багатьох українських підприємств та установ, завдавши збитків на мільйони доларів. Цей випадок продемонстрував, наскільки вразливою може бути держава перед кіберзагрозами, і став сигналом для посилення заходів безпеки.

За даними кібербезпекових служб, кількість кібератак на Україну зросла майже втричі за останні п'ять років. Щороку Україна фіксує тисячі атак, метою яких є порушення роботи важливих державних і приватних систем. Лише в 2022 році виявлено понад 2 тисячі спроб кібератак на критичну інфраструктуру та державні ресурси країни. Цей показник став рекордним за останні кілька років, демонстру-

ючи, наскільки важливим став кіберфронт для агресорів.

Основною причиною збільшення кількості кібератак є геополітична ситуація. Кібератаки часто стають частиною гібридної війни, яку веде проти України агресор — росія, завдають шкоди економіці країни, дестабілізують роботу державних структур, створюють атмосферу страху й нестабільності серед громадян. Крім того, інформаційні атаки спрямовані на поширення фейків і дезінформації, що знижує довіру населення до державних установ і медіа.

Україна стала своєрідним «полігоном» для багатьох масштабних кібератак за останнє десятиліття, що зробило її однією з найвразливіших країн у кіберпросторі.

Наведемо приклади найбільш відомих кібератак, що мали значний вплив на національну безпеку та економіку України.

Що атакували в Україні кіберзлочинці

У грудні 2015 року сталася одна з перших у світі масштабних кібератак на енергетичну інфраструктуру. Ця атака залишила без електроенергії близько 230 тисяч жителів Івано-Франківської області. Хакери проникли в систему енергокомпаній, викликавши відключення електропостачання. Вони використали шкідливе програмне забезпечення BlackEnergy, яке дало їм змогу зруйнувати критичні частини інфраструктури та отримати доступ до віддаленого управління.

У 2016 році атаки на енергетичні компанії продовжилися. Цього разу хакери застосували модифіковане програмне забезпечення Industroyer (та-

Оксана Литвин

фото Романа Ратушного

Павло Складанний

кож відоме як CrashOverride), щоб завдати шкоди системам управління електромережами. Цей вірус було спрямовано на системи SCADA (системи автоматизованого управління технологічними процесами), і він міг дестабілізувати роботу великих енергетичних компаній на тривалий час.

Атака вірусу Petya/NotPetya, що відбулася в червні 2017 року, стала однією з найбільш руйнівних в історії кібератак. Вірус NotPetya вразив тисячі комп'ютерів не лише в Україні, але й у всьому світі. Мішенню стали урядові установи, банки, енергетичні та транспортні компанії. Вірус блокував доступ до файлів на комп'ютерах, шифрував їх і вимагав викуп, проте пізніше з'ясувалося, що реальна мета атаки була не фінансова, а деструктивна. Збитки від NotPetya оцінюються в мільярди доларів.

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року кількість кібератак на українські урядові та фінансові установи різко зросла. Під ударами опинилися банки, міністерства, стратегічні підприємства та численні інформаційні ресурси держави. Одним із методів атак стали DDoS-атаки, які переважували сервіси й паралізували їхню роботу. Крім цього, використовувалося шкідливе програмне забезпечення для порушення роботи баз даних і державних порталів, включаючи «Дію». Об'єктом атак також стали транспортні системи, зокрема системи залізничного сполучення, що є життєво важливими для функціонування держави. Однією з найбільш відомих атак на залізничні мережі стало зламування програмних

систем, що спричинило затримки і збої в логістиці.

З лютого 2022 року в ході гібридної війни почалася серія атак на державні інформаційні ресурси. Зокрема, під DDoS-атаками опинилися сайти Міністерства оборони, Міністерства закордонних справ, банків і ресурсів, що надають критично важливі послуги населенню. Ці атаки супроводжувалися поширенням фальшивих новин та дезінформації, спрямованих на дестабілізацію ситуації в Україні.

Україна — на передовій кіберфронту

Кібератаки стали невіддільною частиною сучасних воєнних і політичних конфліктів, і Україна опинилася на аванпості цього кіберфронту. З кожним роком кількість і складність атак зростає, вони завдають дедалі більше шкоди. Реакція України включає підвищення кібербезпеки, створення нових захисних структур і тісну співпрацю з міжнародними партнерами, такими як НАТО та ЄС.

Сфера кібербезпеки в Україні продовжує активно розвиватися в умовах загроз з боку кіберзлочинців і геополітичних супротивників. У зв'язку з цим відкриті джерела інформації стають надзвичайно цінним інструментом. OSINT (Open-Source Intelligence) — це розвідка, яка використовує публічні та загальнодоступні дані для збору інформації. Разом із новими технологіями в кібербезпеці OSINT допомагає захищати критичну інфраструктуру та забезпечувати інформаційну безпеку України.

OSINT базується на зборі інформації з відкритих джерел:

інтернету, соціальних мереж, новинних порталів, супутникових знімків, баз даних і навіть вебкамер. У контексті кібербезпеки OSINT використовується для виявлення загроз, моніторингу активності злочинців та аналізу кіберінцидентів. OSINT дозволяє виявити потенційні атаки ще на ранніх етапах і оцінити загрози, що постійно зростають.

В Україні OSINT застосовується як для питань національної безпеки, так і для вирішення конкретних кримінальних справ. Після початку повномасштабного вторгнення росії у 2022 році українські OSINT-фахівці зіграли важливу роль у збиранні доказів агресії, відстеженні переміщень військової техніки, зборі даних про злочини окупантів, а також моніторингу поширення фейкової інформації.

Усвідомлюючи важливість програмно-апаратних рішень для кібербезпеки, не можна забувати про те, що найслабшою ланкою в захисті будь-якої інформаційної системи є людина. Також пересічний користувач найчастіше є цільовою аудиторією в кібервійні. Тому важливо, щоб кожен із нас знав і виконував як на робочому місці, так і у приватному житті важливі правила: встановити на персональні пристрої (ПК, мобільні телефони, планшети) спеціалізовані антивірусні програми та постійно їх оновлювати; уважно ставитись до формування паролів, бажано не використовувати автоматично згенеровані паролі або один пароль до усіх профілів, на усіх сайтах; налаштувати двофакторну автентифікацію для важливих профілів; зберігати резервні копії важливих даних на пристроях без доступу до мереж; завжди бути насторожі — не відкривати підозрілі листи чи файли; не переходити за підозрілими покликаннями; ігнорувати листи із закликами кудись перейти, зареєструватись, пройти опитування тощо.

Який він — сучасний кіберфахівець

Враховуючи високий рівень загроз та значну кількість атак на державні та приватні ресурси в Україні, виникла велика потреба у фахівцях, здатних організувати захист інформаційних систем, мереж і даних, особливо, якщо це стосується критичної інфраструктури. Вимоги до них є досить високими, адже для успішної кар'єри необхідно мати ґрунтовні

знання, навички та бажання постійно навчатися.

Кіберфахівці повинні добре знати принципи роботи комп'ютерних мереж, включаючи протоколи передачі даних, налаштування мережевого обладнання та структуру мереж. Знання мережевої архітектури є основою для побудови захисту систем. Знання роботи операційних систем, таких як Windows, Linux і macOS, є важливим для розуміння методів зламу, налаштування захисту та управління системами. Linux часто використовується для мережевої безпеки, тому глибокі знання цієї ОС — додаткова перевага. Хоча кібербезпечковим фахівцям не завжди потрібно бути професійними програмістами, знання мов, як-от Python, C, C++, JavaScript та SQL, дозволяє їм створювати інструменти для аналізу загроз, автоматизації завдань і тестування систем на вразливість. Фахівці повинні розуміти принципи шифрування і методи захисту даних, які допомагають забезпечити конфіденційність та цілісність інформації. Це включає роботу з протоколами SSL/TLS, PKI та іншими системами захисту даних. Розуміння видів кіберзагроз, методів атак (DDoS, фішинг, SQL-ін'єкції тощо) та вразливостей є критично важливим. Фахівці мають уміти швидко оцінювати ризики, аналізувати загрози і пропонувати методи захисту від них. Тестування на проникнення дозволяє фахівцям перевіряти систему на наявність вразливих місць. Це одна з найбільш затребуваних навичок, адже з її допомогою визначається, як саме хакери можуть проникнути в систему. Розслідування кіберінцидентів та виявлення джерел атак потребує аналітичного підходу й ретельності. Фахівці мають уміти аналізувати лог-файли, виявляти аномалії і відновлювати події.

З чого складається підготовка фахівця з кібербезпеки і захисту інформації?

Найперше, звичайно, це навчання в університеті за відповідною або суміжною спеціальністю галузі знань «Інформаційні технології». Але не обійдеться і без самоосвіти (курси, стажування), особливо, якщо вже працюєш на конкретному підприємстві чи в організації зі специфічними вимогами до захисту. В Україні

Кібербезпека — захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі

(Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», остання редакція від 28.06.2024).

в 2024 році за статистикою ЄДЕБО (Єдиної державної електронної бази з питань освіти) оголосили вступ на перший (бакалаврський) рівень освіти за спеціальністю 125 «Кібербезпека та захист інформації» 58 закладів вищої освіти, у 2021 році їх було 49.

У Києві таких закладів — 17, і серед них наш Університет Грінченка. Кожен університет, виконуючи стандарти України щодо підготовки фахівців, пропонує свою унікальну освітню програму відповідно до регіонального чи відомчого контексту, стратегії університету тощо.

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка готує фахівців з кібербезпеки за освітньою програмою «Безпека інформаційних і комунікаційних систем». Особливість нашої освітньої програми — це системність, комплексність і, головне, практикоорієнтованість. Наші випускники отримують як теоретичні знання і практичні навички, базові для всіх спеціальностей ІТ-галузі (програмування, розробка і управління базами даних, системне програмування, мережі тощо), так і фахові: вміння розробляти моделі захисту інформації та політик безпеки, будувати захищені мережі, обслуговувати сертифікати відкритих ключів, будувати комплексні системи захисту інформації на об'єктах інформаційної діяльності, тестувати їх, адмініструвати, проводити моніторинг захищення систем від несанкціонованого доступу.

Проте, незважаючи на велику пропозицію з підготовки фахівців кібербезпеки від закладів вищої освіти України, з одного боку, і значний попит молоді на навчання на цій спеціальності (в 2024 на бакалаврат подали заяву 17 541 абітурієнт, із них 349 — в наш Університет), з іншого боку, важливою проблемою залишається актуальність змісту освіти. У чому її суть? У надшвидкій зміні та оновленні методів і технологій! До прикладу те, що студенти вивчають на першому курсі, після їх випуску

вже може бути неактуальним або модифікованим так, що доведеться перенавчатися.

Дієвий вихід — тісна співпраця Університету Грінченка з майбутніми роботодавцями наших випускників: запрошення фахівців-практиків до викладання, зустрічі з випускниками, які успішно працюють за фахом, організація практик на сучасних підприємствах і, звичайно, постійне фахове підвищення кваліфікації викладачів.

Сьогодні ситуація в «цифровому просторі» вимагає підвищеної уваги як до технічного, так і до програмного інформаційного захисту в усіх сферах влади, бізнесу й суспільства. Складність організації ефективного кіберзахисту полягає ще й у тому, що контролювати кіберзлочинність дуже важко, абсолютно невразливих систем не існує. Необхідні фахівці високого класу на всіх ділянках: побудова максимально захищених інформаційно-аналітичних систем; оцінка вразливостей і виявлення можливих загроз; побудова стратегій поведінки під час атак та реагування на інциденти; здатність швидко мінімізувати втрати та адаптуватися до нових загроз. Але три з чотирьох успішних кіберзлочинів починаються з людського фактора. Тому важливо, щоб кожен із нас розумів важливість кібербезпеки не тільки на робочому місці, а й для персонального захисту.

Автори
Оксана Литвин —
декан Факультету
інформаційних технологій
та математики
Київського столичного
університету
імені Бориса Грінченка
Павло Складанний —
завідувач кафедри
інформаційної
та кібернетичної безпеки
імені професора
Володимира Бурячка
Київського столичного
університету
імені Бориса Грінченка

Київські колажі Сергія Параджанова

2024 рік на культурній мапі столиці відзначився багатьма подіями, пов'язаними зі святкуванням 100-річчя від дня народження відомого українського кінорежисера, сценариста та композитора Сергія Параджанова.

Ми ж доповнюємо портрет відомого митця ексклюзивними спогадами про нього кінооператора **Юрія Гармаша**.

«Барахолка»

З усіх київських місцинок Сергію Йосиповичу дуже подобалась «барахолка». Вона була десь на окружній дорозі в сторону Ірпеня. Він їздив туди спеціально, це для нього одне з улюблених місць було. У ті часи на київських «барахолках» можна було знайти унікальні речі! Я на ній був із Параджановим усього раз. Вона величезна! Сотні людей, дуже багато речей. Подібну «барахолку» я бачив тільки у Відні років 10 тому. Але навіть віденська «барахолка», чесно кажучи, не могла зрівнятися з київською барахолкою 60-х років. Там було дуже людно, і Параджанов їздив туди щонеділі.

Він усе моментально оцінював, і з-поміж тисячі речей (умовно кажучи, мотлоху) знаходив абсолютно цінні. Одного разу, коли я прийшов до Параджанова на проспект Перемоги до його квартири, він саме придбав якусь ікону і при мені одразу подарував другу-художнику Єсіну! Йому подобались ще підсвічники, побутові речі. Його квартира була як антикварна лавка, яка постійно оновлювалась «товарами». Завжди було незручно говорити, що мені щось подобається, адже доволі часто він міг взяти цю річ (якщо людині сподобалась) і подарувати.

У Чернівцях жив такий колекціонер Іван Снігур, його вже немає доволі давно. Параджанов був знайомий з ним і доволі часто

приїжджав у Чернівці. Я потім на його прохання кілька разів був у квартирі Івана Снігура, привозив якісь речі на обмін, був як посильний кур'єр. Йому ж потрібно було за щось жити! Звичайно, у той час — 60 ті роки — він кіно не знімав, продавав речі, частину залишав собі, щось дарував. У злиднях він на той момент перебував.

Параджанов дуже цінував килими, а українські особливо. У Снігура підвал був забитий цими килимами! У Параджанова мені запам'ятався один килим, який певний час висів у нього біля ліжка в кімнаті. На чорному тлі червоні троянди і зелене листя.

Ікони на склі

Він дуже добре розумівся на іконах. Давалось визнаки, мабуть, те, що тато був антикваром (сміється). Ось у мене є так само його подарунок — ікона на склі.

У Сергія Йосиповича була неймовірна колекція ікон на склі! Взагалі ікона на склі існувала в основному на заході України, а загалом була більше поширена в Румунії і в деяких країнах Європи. Ікона на склі — чим вона чудова? Там же улюблені кольори митця — синій, червоний, жовтий... Як його знамениті колажі! Ікона на склі — це особлива техніка. Якщо фарбами малювати на полотні, то можна накладати шари один на інший. А на склі — дивись на «просвіт», і потрібно робити першим одразу фінальний варіант.

Юрій Гармаш — відомий український кінооператор, Заслужений діяч мистецтв України. Він фільмував «Вавилон ХХ», «Така пізня, така тепла осінь», «Серед літа» та інші. Для нього Сергій Параджанов став не лише творчим учителем, а й близькою людиною. Ми попросили Юрія Тимофійовича поділитись спогадами про київський період життя Майстра.

Параджанов любив наївне мистецтво, яке на цих іконах представлено. Він дуже часто їздив до Марії Примаченко, є фотографії цих зустрічей. Він надзвичайно цінував це знайомство!

У Києві в Музеї українського мистецтва є унікальні ікони, які подарував саме Параджанов. Там також виставлялись інші ікони, які були зафільмовані у «Тінях забутих предків».

• Довідка:

Ці ікони були частиною іконостаса церкви Святої Параскеви села Космач, що на Франківщині. На початку XVIII ст. в селі була одна уніатська церква. Жителі Космача вирішили побудувати другу — православну. За це взявся гуцул — космачанин Іван Чупірчук зі своїми однодумцями. Церква була побудована без застосування пилки, без жодного цвяха, на околиці села, в лісі. Вона була надійним місцем зустрічі селян з Довбушем та його хлопцями. Пізніше за гроші, подаровані Довбушем, придбали іконостас, частину якого можна побачити у фільмі та в постійній експозиції музею.

У квартирі Параджанова завжди було людно

Прийти до Параджанова в квартиру і щоб нікого не було у ньо-

го в гостях — це хіба що зранку або десь до середини дня. А вже з другої половини дня, особливо ж увечері, коли б я не приходив, завжди хтось був, і був накритий стіл. Усе, що приносили люди, він сам виставляв на стіл. Це були особливо «пишні» столи — якщо можна вжити таке слово до цього періоду тотального дефіциту в СРСР. Особливо, коли хтось приїжджав із Грузії і привозив йому кошиками чурчхелу, яку він дуже любив! Під час вечірок Параджанов запрошував усіх подивитись на світлові надписи: на універмазі «Україна» світилось гасло «Слава КПРС!», а навпроти, на цирку —

«Цирк, цирк, цирк», і ці надписи «дивились» один на одного.

А ще Сергій Йосипович був знайомий з директоркою гастроному на Хрещатику. Вона інколи приходила до Параджанова, адже цінувала більше не мистецький талант, а його антикварні здібності. Тобто в ті складні часи він їй допомагав купувати антикваріат.

«Параджанов посадив нас за стіл на барокову лаву з греко-католицького собору, яку вивіз із Карпат за часів «Тіней». Присутні були захоплені аж надзвичайно жвавою розмовою, майже зовсім не звернули на нас із дружиною щонайменшої уваги. Тож я мав можливість роздивитись незвичний інтер'єр Майстра. Стіни без «наката» модних «шпалер», за якими кияни в ті часи вистоювали нескінченні черги на задвірках сусіднього універмагу, були вибілені крейдою, як здавна заведено в українських хатах. Меблі. Усе було схоже на музей, Лувр чи Версаль. Вишуканий секретер, шафа-кабінет XVII століття епохи класицизму, але вже з ознаками бароко, безперечно, роботи француза Андре Шарля Буля, стіл, за яким ми сиділи, хизувався крученими ногами, різностильні предмети від часів Ренесансу до Модерну не порушували гармонії і не збурювали роздратування. Віденські стільці «Братів Тонет», що зберегли плетені сидіння з розшарованих стебел очерету, вписувались у простір, пасували до модернових світильників, які вражали витонченістю ліній та грою світла в кришталевих підвісках. Ніколи не бачені мною фантастичні гуцульські ікони на склі та килими. Обідній стіл прикрашала порцеляна Мейсена, французького Севру, англійський «Веджвуд» із блакитним тлом та рельєфним білим декором англієць Гарднер. Для вина, ко- ньяку, грузинської чачі була неймовірна кількість козацьких штофів, скляних і срібних келихів та чарок. Особливою гордістю господаря було срібне столове начиння: ложечки, лопатки, щипці, черпачки, виделки, ножі з візерунками мушель, листяними завитками, вензелями, емаллю та позолотою... У кожного гостя був свій комплект посуду, який ніяким чином не був схожий на сусідній».

(Уривок із книги Ю. Гармаша
«Мій Параджанов»)

Українські колажі

Співав він і українські пісні. Є відеозапис: він виконує «Вербову дощечку», це зняв Юрій Ілленко, коли з'явилися перші гроші на власну відеокамеру.

Сергію Йосиповичу дуже подобався народний костюм, у тому числі й український. Це в ньому такий дух декоратора постійно проявлявся. Найбільше він занурився в цю тему, коли знімав «Тіні забутих предків». Велику роль у цьому зіграла Лідія Баркова — художник-костюмер. Вона зробила неймовірні костюми! І Параджанов надзвичайно сильно відчував людей, які можуть допомогти йому створити фільм. У нього була феноменальна зорова пам'ять! Йому подобалося розбиратись у кольорах, орнаментах, формах, він звертав увагу як на візуальні акценти, так і концептуальні. Етнотематика його надзвичайно цікавила, хоча він міг фантазувати і вносити художні правки. Але він був дійсно вроджений художник, тож все це було доволі гармонійно.

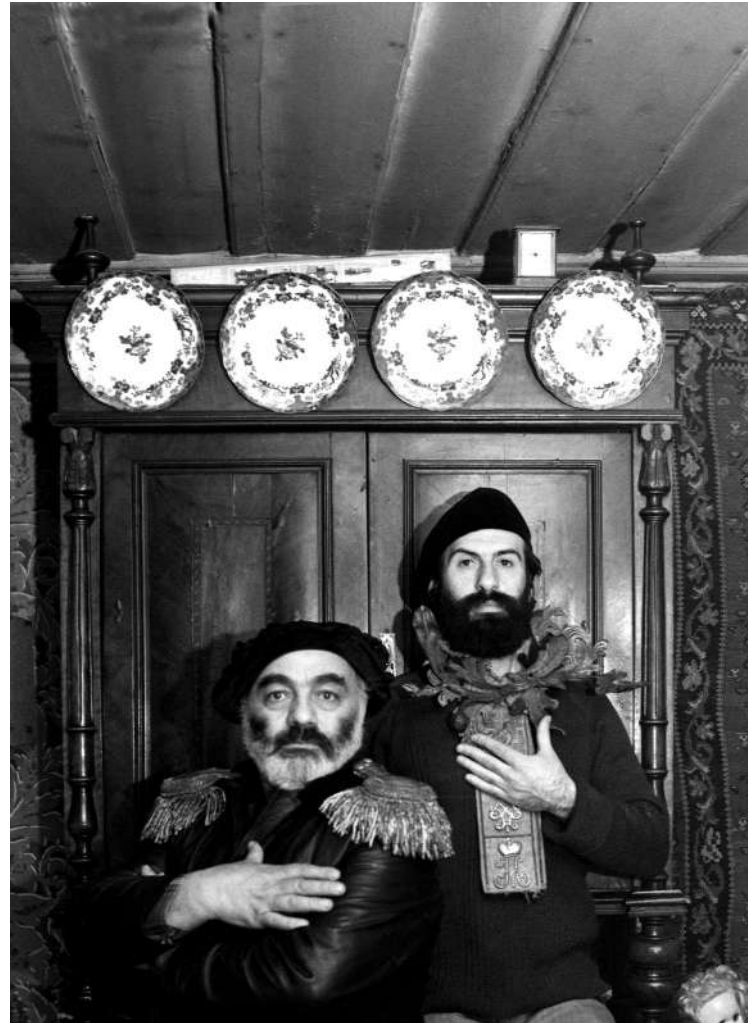
Історія однієї київської фотографії

Якось Параджанов запросив мене в гості до Вігена Вартанова.

Довідка:

Віген Вартанов — видатний художник із Тбілісі, який працював у техніці фотографії, колажу та асамбляжу. Параджанов познайомився з ним у 1966 році, їхня перша зустріч і подальше спілкування протягом більше двадцяти років мали велике значення для митця.

У Вартанова стояла неймовірна шафа, яка була дуже схожа на ту, що була в квартирі Параджанова. Виробництва, здається, голландських майстрів. Я почав її фотографувати, зробив декілька фотографій — надзвичайно вона мені сподобалась. Там ще чотири декоративні тарелі були зверху. І я запропонував їм зробити подвійний портрет на тлі шафи. Вони там у беретях стоять. Проте двох беретів під рукою не знайшлося, але Сергію Йосиповичу треба було саме два берети! Параджанов каже: «Ну так Віген у береті, мені треба другий такий самий, я теж буду в береті». І тут режисер моментально починає вигадувати. Він

каже: «Слухай, а в твоєї дружини є чорні трусики?». Віген покликав дружину, і все склалось (сміється). Пам'ятаю, що вони трошки там по краях з мереживами були. Параджанов сам собі зробив на голові берет і став у позу.

У Києві проїздом інкогніто

«1978 рік. Звільнений у грудні 1977 року із забороною проживання в Україні, Параджанов інкогніто приїхав до Києва в середині січня 1978 го. Після вироку суду в 1973 році, його квартира на площі Перемоги була конфіскована, а речі терміново протягом доби вивезли. Частина з них зберігалась на квартирі оператора фільму «Саят-Нова» Сурена Шахбазяна, інші — у квартирі колишньої дружини Світлани Щербатюк поблизу метро «Політехнічний інститут».

Приїзд Параджанова до Києва не афішувався. В один із січневих вечорів я з дружиною та Петром Владимировим-Лихолітом при-

йшли на Політехнічний допомогти йому пакувати речі для відправки до Грузії. Там і були зроблені мною фото Параджанова. На одній з них він розмовляє по телефону на тлі відомої світлини, автор якої — фотограф кіностудії ім. Довженка Георгій Скачко, який зробив її ще під час зйомок фільму «Тіні забутих предків».

(Уривок із книги Ю.Гармаша
«Мій Параджанов»)

Авторка Аліна Лісневська
Фото Юрія Гармаша

Кінофестиваль «Молодість»: марафон «Скіфського оленя» під звуки шахедів і сирени

Насправді прагнення глядачів до пізнання світу через «кінооко» творців не стримати ні тривогами, ні прохолодними приміщеннями кінотеатрів на третьому році повномасштабної війни в Україні. І це засвідчила одна з головних подій кінця 2024 року: 53-й Київський міжнародний кінофестиваль «Молодість».

Під час фестивалю панувала атмосфера піднесення й тривоги водночас, адже тяжко усвідомлювати, що бачиш на екрані обличчя загиблих на фронті кіноакторів, операторів, монтажерів відомих українських фільмів «Довбуш», «Черкаси», «Повернення Мухтара».

Унікальність

«Молодість» — єдиний кінофестиваль в Україні, що входить до переліку 26 спеціалізованих міжнародних конкурсних фестивалів і має акредитацію Міжнародної федерації асоціацій кінопродюсерів.

Цьогоріч до програми кінофестивалю увійшло 123 фільми з 44 країн, які були представлені в 11 програмах. Також вперше після повномасштабного вторгнення росії в Україну до Києва приїхало 40 іноземців (у 2022 році їх було лише 2).

За словами генерального директора кінофестивалю Андрія Халпахчі, у Будинку кіно зібрались «безстрашні» фахівці своєї справи, поміж яких — цьогорічний голова журі кінофестивалю «Молодість» Мохаммад Расулоф.

«Я щасливий, що цього року склад нашого міжнародного журі погодився очолити відомий іранський режисер-дисидент Мохаммад Расулоф, який через своє кіно був заарештований на 10 років, пережив тортури та побиття батогами, але йому вдалося виїхати з Ірану. Він — режисер, який демонструє, що навіть у країнах

диктатури є можливість змінити їх режим через кіно», — підкреслив Андрій Халпахчі.

Контекст

Традиційно для церемонії відкриття й закриття були обрані фільми, які концептуально відповідають місії кінофестивалю. Фільмом-відкриттям стала картина «Дві сестри» польського режисера Лукаша Карвовскі — одна з перших ігрових стрічок, знятих в Україні після початку повномасштабного вторгнення росії. На прем'єрі були присутні творці фільму, які розпочали зйомки вже влітку 2022 року в місті Ірпені та його околицях, знімали зруйнований міст через річку Ірпінь, будинки зі знищеними під'їздами тощо.

А от переглянути фільм-закриття «Під вулканом» польського режисера Даміана Коцура, на жаль, глядачам завадила повітряна тривога, яка змусила всіх залишити червону залу Будинку кіно. Цікаво, що цей фільм обрано для представлення Польщі на премію «Оскар» у категорії «Найкращий міжнародний фільм». В основі сюжету фільму — історія про українську родину в Іспанії на початку повномасштабного російського вторгнення.

Також яскравою подією став фільм «Сентиментальна подорож до планети Параджанова» (режисер Тарас Томенко), який у січні цього року отримав нагороду найкращого документального фільму за версією журі на 9-му фестивалі Ukraina Festival Filmowy у Польщі. Творці стрічки заявили зі сцени, що «найголовнішим «гравцем» у команді був художник-постановник Шевкет Сейдаметов, який вигадав і створив ляльок», адже, за

словами режисера, — «ми передали світ Параджанова через образ ляльки. Історія побудована з ляльок-маріонеток. Стрічка створена у незвичному форматі та жанрі».

Неабиякий інтерес викликала кінострічка «Малевич» українсько-німецької режисерки Дар'ї Онищенко, яку створено у співпраці чотирьох країн: України, Сербії, Італії та Швейцарії. У фільмі також звучить улюблена пісня Малевича «Гуде вітер вельми в полі».

Найкращі

«Кіно, що залишає сліди» — гасло 53-го Київського міжнародного кінофестивалю «Молодість». Важливим завданням кінофоруму стало ще й визначення найкращих та вручення символічної статуетки «Скіфський олень».

Найкращим фільмом стала стрічка «Все, що ми уявляємо як світло» індійської режисерки Паял Кападії (Франція, Індія, Нідерланди, Люксембург, 2024).

Спеціальну відзнаку Міжнародного конкурсу отримав фільм «Новий рік, що так і не настав» режисера Богдана Мурешану (Румунія, Сербія, 2024).

Найкращим короткометражним фільмом, а також володарем «Скіфського оленя» стала стрічка «Ми хочемо тут жити» режисерки Александрини Туркан (Україна, 2023).

Найкращим студентським фільмом стали картини «Як метелик» режисерки Іріс Гершон Нагар (Ізраїль, 2023) та «Бася: Три короткі історії» режисера Матеуша Петрака (Польща, 2023).

Приз глядацьких симпатій отримав фільм «Мовчання Устриць» режисера Маркоса Піментеля (Бразилія, 2024).

Переможцем документального конкурсу стала стрічка «Квіти України» режисерки Аделіни Борець (Польща, Україна, 2024).

Спеціальною відзнакою документального конкурсу було нагороджено дві стрічки: «Проти вітру» режисерки Вані Тернер (Греція, 2024) та «Що тобі вчора снилось, Параджанов?» режисера Фараза Фешаракі (Німеччина, 2024).

Фільм «Переможці» режисерки Золеен Юсеф (Німеччина, 2024) став переможцем програми TEEN SCREEN.

Спеціальною відзнакою програми TEEN SCREEN відзначили дві

стрічки: «Маленька Джо та старий» режисера Патріса Сове (Канада, 2024) — за операторську роботу; «Джіна» режисерки Ульріке Кофлер (Австрія, 2024) — за акторську гру.

Переможцями національного конкурсу короткометражних фільмів стала стрічка «Лелеки завжди повертаються додому» режисерки Гали Козютинської (Україна, 2023).

Спеціальною відзнакою національного конкурсу короткометражних фільмів було нагороджено «Додаткові Сцени» режисерів Романа Хімея та Яреми Малащук (Україна, 2024) та «Територія дитинства» режисерки Марини Шкрабалюк (Україна, 2024).

Гран-прі 53-го Київського міжнародного фестивалю «Молодість» отримала ігрова стрічка «Медовий місяць» режисерки Жанни Озірної (Україна, 2024), яка напередодні мала прем'єру на кінофестивалі у Венеції.

Отже, цьогорічне фестивалеве кіно було представлене картинами переважно гостро соціальної та філософсько-культурологічної тематики, а життя людини висвітлено як вічний сюжет вибору й пошуку свого місця в часи глобальних катаклізмів. Особливо пронизливо це звучало в конкурсних роботах українських кіномитців та кіномисткинь (цього року за нагородами на сцену виходили переважно жінки).

53-й Київський міжнародний кінофестиваль «Молодість» продемонстрував неабиякий інтерес глядачів і світової спільноти до української кіноіндустрії.

Кінофестиваль, ніби камертон, зібрав в одне звучання все, що сьогодні турбує людей у всьому світі, і це, в першу чергу, — особисті історії людей.

Мохаммад Расулоф, голова журі, зазначив: «Звісно, ночами я чув звуки, і згодом зрозумів, що це іранські дрони. Це, безумовно, прикрий факт... Я радий, що зможу долучитися саме до українського народу, що зможу бути присутнім тут і презентувати інше населення Ірану, яке протистоїть своїй владі і висловлює солідарність Україні... Кіноіндустрія є також елементом боротьби, особливо в часи війн та має вагомий вплив».

Авторка Аліна Лісневська
Фото Анастасії Мантач

Україна — серед лідерів світу з оцифровування архівних документів

Анатолій Хромов очолює Державну архівну службу України з 2019 року. Народившись на Одещині, він із 2016 року живе в Києві і встиг за цей час, з-поміж іншого, попрацювати в науковому відділі Українського інституту національної пам'яті та заступником директора Галузевого державного архіву Служби безпеки України. Загалом має стаж роботи в архівній сфері понад 10 років. Історик, юрист, кандидат історичних наук, поет.

*«Ми — тіні забутого покоління.
Про нас часто кажуть із префіксом «next»
Ми ще не вогонь, але змучені тлінням,
Ми з молоком всмоктали стрес», —*

написав він якось в одній зі своїх поезій, ніби «архівувавши» основу свого покоління, якому зараз близько 40 років. Проте в роботі йому дісталася далеко не поетична сфера. Особливо зараз, під час війни. Тож про неї — непоетичну архівну сферу — ми й розмовляли під час одного з неспокійних київських вечорів.

Анатолію Володимировичу, оцифровування наших архівів — завдання номер один, актуальність якого посилює широкомасштабне вторгнення росії в Україну. Прогнозують навіть, що з такими темпами, як ми зараз це робимо, Україна може увійти в п'ятірку перших країн світу з оцифровування своїх архівів. Розкажіть, будь ласка, про це.

Оцифровування архівів було й раніше для нас пріоритетом.

По-перше, це потрібно для удоступнення архівної інформації широкому колу користувачів. Зрештою, це ознака європейського вектору в розвитку архівної системи, тому що в багатьох програмних документах ЄС вільний доступ до архівної інформації — одна з ознак якості життя. Тому, якщо ми прагнемо в Європу, маємо робити доступними архіви, і на це є велика кількість рекомендацій і Ради Європи, й інших директив.

Але водночас оцифрування архівів — єдиний зараз дієвий метод збереження архівної інформації у випадку війни. Наші темпи оцифровування зростають, і я можу підтвердити, що, справді, ми належимо до світових лідерів з оцифрування архівів.

За допомогою МЗС України ми збирали інформацію через посольства, консульства. Словом, ми як мінімум на другому місці за темпами оцифрування архі-

вів, — результати 2023 року. Що важливо — за темпами, а не за обсягом. Тому що тут ми дійсно відстаємо, бо відносно пізно почали так масово це робити.

Зараз наша швидкість — друга у світі, ми зробили минулого року понад 21 млн цифрових копій. Й у 2024 році плануємо зробити не менше 30 млн. Усі ці результати — абсолютний рекорд в історії українських архівів, бо за ці останні п'ять років ми зробили в рази більше, ніж за всю попередню історію в плані оцифрування архівів. І це дуже важливо. Чому? Тому, що ми не тільки зберігаємо інформацію на випадок знищення, пошкодження або викрадення архівних документів російськими окупантами (а такі випадки були). Ми ініціювали зміни до нормативно-правових актів і легалізували цифрові копії на рівні з паперовими документами. Тобто, якщо документ був знищений або викрадений, є підстави у державних архівів на основі створених цифрових копій Національного архівного фонду видати офіційну довідку-витяг або копію на запит громадян України та інших країн.

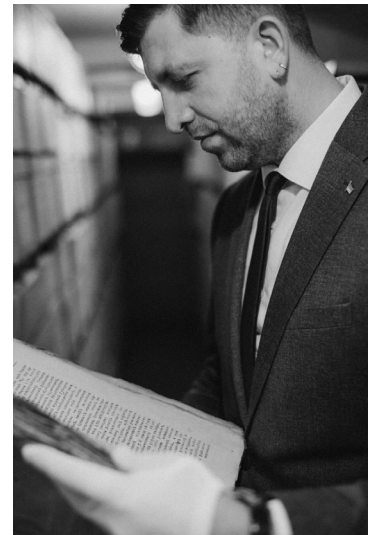
Це дасть можливість позиватись щодо повернення архівних документів, розграбованих та викрадених російськими окупантами?

Це набагато важча проблема, тому що тут питання йде про

облік. У нас вживаються заходи щодо покращення обліку, але він недосконалий, традиційний паперовий здебільшого. Якщо ми візьмемо такі проблемні кейси, зокрема і пограбування частково Державного архіву Херсонської області під час тимчасової окупації в 2022 році, то російські окупанти викрадали справи разом із обліковими документами, тобто в принципі у нас нема повного списку того, що було викрадено. Його зараз поновлюють, тобто на територіях, де українська влада поновлює свій контроль, проводиться суцільне перевіряння, і цей список поновлюється для того, щоб потім можна було в судовому порядку в міжнародних інстанціях ставити питання щодо реституції культурних цінностей. Я зараз говорю про архівні документи.

Ми уклали меморандум із громадською організацією «Фонд підтримки фундаментальних досліджень», це найкращі українські спеціалісти в галузі міжнародного гуманітарного права, які допоможуть нам у тому числі з позовною роботою з наповненням реєстрів збитків, і щодо всіх інших правових механізмів, у тому числі тих, які прописані міжнародним гуманітарним правом з повернення культурних цінностей.

Тобто тут справа важча, але, як мінімум, ми зараз оцифруємо описи документів у всіх архівах, і тут темпи значні

Голова Державної архівної служби України **Анатолій Хромов**

у нас. Зокрема по центральних державних архівах понад 84% — середній показник оцифрованих описів, і це гарантія у випадку втрати цих документів, щоб відновити хоча б заголовки справ, їхніх позицій. І так само в обласних архівах це оцифровується. Але майбутній крок, над яким ми працюємо, у тому числі з грантовими організаціями — це створення єдиного Національного реєстру архівних інформаційних ресурсів, тобто хочемо мати єдину базу всіх архівних справ. Це дуже важка робота, і на роки, тому що станом на зараз в Україні зберігається понад 86 млн одиниць зберігання, тобто конкретних справ чи одиниць обліку. І наповнити базу даних на 86 млн — це робота непроста, тому що дуже часто ці облікові документи, зокрема описи попередніх століть, складались російською дореформенною мовою, з буквами Ъ, ъ, ъ тощо.

Тобто для включення їх у наш національний реєстр треба удосконалити, адекватно перекласти ці документи українською мовою.

Але є одна ключова думка, яку я хотів би донести. Незважаючи на всі війни, на всі катастрофи геополітичні, військові, адміністративні, інші виклики, коли втрачали й грабували українські архіви, нам залишився спадок у понад 86 млн справ. І ми є однією з найбільших у Європі країн за обсягом зберігання архівного надбання.

Усе це впорядкувати та зробити читабельним не просто. Тим

паче зараз, коли не вистачає фінансового ресурсу, а почасти й кадрового, але, незважаючи на все, ми рухаємося, і навіть з темпами, які випереджають попередні роки.

Ми маємо такий величезний потенціал, але він був би значно більший, якби його не забирала собі росія.

Як Ви вважаєте, скільки росія вкрала у нас в попередні століття архівних документів? І скільки пограбувала зараз на окупованих територіях? Можемо назвати зараз відсоток архівних втрат України?

Якщо подивитися на це системно, то росія вивозить архівні документи з території України, починаючи з кінця XVIII століття доволі активно.

Тобто і в часи російської імперії, і в часи радянського союзу все це робилось директивно, офіційно, переміщувались найбільш цінні фонди до відповідних сховищ Москви, Санкт-Петербурга, до центральних російських архівів. Ну це, скажімо так, типова політика метрополії щодо багатьох країн, не тільки України, а й інших, які були під владою імперії.

Якщо говорити про нинішній час, то, звісно, у 2014 році були значні втрати, росія фактично захопила майже повністю архівні колекції, які зберігались у Луганську, Донецьку, Севастополі й у Криму.

І це складало приблизно 9% архівного фонду, який був наявний в Україні на той час, він фактично повністю був захоплений.

Від початку повномасштабного вторгнення 2022-го року, скажімо, у нас справи відносно кращі, тобто вже був певний негативний досвід 2014-го року, і станом на зараз офіційно підтверджено сукупно й викрадення, і знищення, і пошкодження документів Національного архівного фонду на рівні 0,3%.

Цей відсоток потенційно може зрости десь до 1,5% залежно від того, який стан архівів на окупованих територіях, тому що вони не завжди там вивозились, тобто різна ситуація, ми все це контролюємо, досліджуємо зазвичай з відкритих джерел. Фінально ми можемо повідомити цифру лише після того, коли буде безпечна ситуація на цих територіях, і архівісти зможуть знайти і вжити там заходів із перевірки наявності документів.

Архіви — це дуже цікава сфера, вони багато про що можуть розповісти. А які саме архівні документи Ви б особисто наважилися оприлюднити громадськості, можливо, з тих, які не було раніше оприлюднено?

Наше суспільство має зрозуміти, що ми вже далеко від того, щоб наважитись чи не наважитись. Тобто філософія роботи архівної служби і архівних установ останніх років, і я це можу гарантувати, полягає в тому, що відкритість — наша сила. Тобто фактично у нас не існує заборонених тем. І навіть якщо звернутися до найкращих світових практик, до Міжнародного кодексу етики архівістів, то архівіст не має права, окрім визначених законом випадків, обмежувати доступ до інформації.

Тобто фактично 99,7% документів, які зберігаються в системі державних архівів України, є відкритими. Дійсно у нас зберігаються частково документи, які містять державну таємницю, як це є і в будь-якій іншій країні. Є відповідний порядок доступу до цієї інформації, є певна кількість документів, які можуть бути захищені, наприклад, конфіденційна інформація про особу, захист персональних даних. Але й тут у нас одна із найліберальніших систем. Зокрема, якщо в Європі зазвичай 100 років є обмеження до конфіденційної інформації про особу, то у нас обмежується в 75 років, тож загалом навіть іноді про живих людей можна дізнатися інформацію, бо за 75 років перестає діяти конфіденційний захист.

І хотів би нагадати, що ще у 2015 році Україна ухвалила один із найкращих в регіоні законів «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років», згідно з яким усі архіви КДБ та інших репресивних органів доступні для дослідження. І жоден архів не має права вимагати у вас мету цього дослідження, і це може бути як історик, так і звичайний громадянин, або журналіст, тобто будь-хто може подивитися колишні секрети радянської системи. У той час, коли ці документи в сучасній росії залишаються державною таємницею.

Є міжнародні рейтинги, згідно з якими Україна в частині доступу до секретних архівів — лідер серед країн Центральної і Східної Європи.

Інтерес до генеалогічних досліджень дуже популярний зараз в Європі. Його популярність зростає і в нас. Чи можете дати конкретні поради, як, наприклад, киянам, читачам «Вечірнього Києва», дослідити своє коріння, куди звертатися, щоб скласти своє генеалогічне дерево?

Скажу відразу, що архіви — це не перше місце, куди ви маєте піти. Спочатку треба зробити підготовчу роботу: попрацювати безпосередньо з живими родичами, зібрати наявну інформацію, опитати їх, також бабусь і дідусів, поки вони живі. Передивитися старі фотоальбоми, зібрати все докупи і впорядкувати власний родинний архів.

Друге, що б я радив, є величезна кількість і в соціальних медіа, і взагалі в інтернеті тематичних груп, пабліків для початківців, де йдеться про те, як досліджувати генеалогію. Тож там можна дізнатись дещо. І вже коли у вас є певна підготовлена робота, ви знаєте про онлайн платформи, які допомагають будувати генеалогічне дерево, то потім можна звертатися до архіву.

Якщо ви заглибитесь в тему, то побачите, яку велику роботу ведуть зараз державні архіви щодо оцифрування документів, у тому числі допоміжних документів для дослідження генеалогії.

Зокрема Державна архівна служба разом з американською некомерційною корпорацією Family Search International (це світовий лідер з оцифрування генеалогії) реалізують дуже масштабний проєкт. Тобто ми плануємо разом із нашими партнерами в перспективі ще 4–5 років оцифрувати всі генеалогічні джерела, які є в Україні. Тобто в рамках цього проєкту планується створити як мінімум 100 млн копій метричних записів, переписів населення, особових справ студентів, працівників, ну весь-весь комплекс документів, які є у нас в українських архівах для того, щоб він був онлайн. І він буквально вже є онлайн, як мінімум на сайті наших партнерів Family Search, тобто щотижня створюються десятки тисяч нових копій різних метрик, інших специфічних документів з генеалогії, які доступні для будь-кого у світі онлайн.

Ми є найбільшим їхнім проєктом, і мені дуже приємно, що вони пішли нам назустріч і, незважаючи на війну, не тільки не

згорнули цей проєкт, а й навіть розширили. Тобто ми плануємо разом із нашими партнерами забезпечити роботу одночасно 100 операторів в Україні. Станом на зараз уже працює 64 оператори в різних архівах. От всі державні архіви, які містять генеалогічну інформацію, згідно з нашими планами, мають підписати угоду й оцифровувати генеалогічні документи. Це буде, скажімо так, світовий прецедент, коли країна повністю оцифрувала генеалогічні джерела.

Цікаво. А ще яка міжнародна допомога надається нам у цьому такому необхідному проєкті?

Міжнародна діяльність — один із моїх улюблених напрямів роботи. Я дуже люблю й ціную його. Це, як виявилось, допомагає нам досить рівно й стабільно пройти цей складний час, тому що війна — це виклики для культурної спадщини, і, зокрема, для архівів також, і в плані економічному, і в частині інших загроз.

За ці роки повномасштабного вторгнення українські архіви отримали стільки матеріально-технічної підтримки, стільки нового обладнання, скільки за весь попередній період своєї історії не отримували. Тобто сучасні сканери, сервери, матеріали для реставрації, спеціальні сейфи для збереження документів на випадок пожежі. Купа різного спеціалізованого обладнання та матеріалів надавалися нашими партнерами. Звісно, найбільше — це сусідні країни, такі, як Польща, Чехія, Німеччина. Багато допомагає навіть далека Японія: надсилає спеціалізований реставраційний дороговартісний папір «Авагамі», який потрібен для

реставрації давніх документів, тому я просто боюсь не згадати і забути когось із того великого списку партнерів, які нам допомагають з таких міжнародних організацій. Звісно, варто згадати й Міжнародну раду архівів, яка підтримує нас і організаційно, й політично, зокрема за нашим зверненням була припинена будь-яка участь російських і білоруських архівних інституцій в її роботі. Є ще швейцарська інституція — Альянс захисту культурної спадщини в зонах збройних конфліктів, яка теж постійно надає нам допомогу, і організаційну, й іншу, зокрема стажування за кордоном. Це дуже важливо навіть для ментального здоров'я моїх колег — співпрацювати з міжнародними партнерами, бо все ж таки треба мати можливість час від часу пожити тиждень без тривоги, без сирен і чомусь корисному повчитися.

Зокрема з Міжнародною радою архівів ми реалізували методичні рекомендації, тобто написали певний такий інформаційний путівник, який на українському досвіді рекомендує іншим країнам світу, як діяти, як оцифровувати архіви в умовах збройного конфлікту. Тобто це не тільки те, що ми чомусь вчимося, насправді ми вчимо іноді світ, як можна ефективно працювати в таких умовах.

Є світла сторона — допомога, підтримка цивілізованого світу. І є темна, протилежна сторона — росія, яка нищить, краде, вчиняє наругу, влаштовує акти вандалізму, зокрема під час окупації. Розкажіть нам про ці факти.

Російський агресор порушує не тільки норми міжнародного гуманітарного права, він насправді

порушує і власне законодавство. Ще в 2014 році, коли були захоплені архіви, зокрема в Криму, усі документи були не просто викрадені, а вони були долучені до державного архівного фонду російської федерації. І, що важливо, це було зроблено без експертизи цінності, просто окремим законом, що є порушенням принципів роботи архівів. Бо постає питання, якщо навіть вони заявляють про якусь там спадковість і причетність до архівних документів часів російської імперії або радянського союзу, то на підставі чого документи 1991–2014 років українських органів влади були включені до державного архівного фонду росії?

А щодо випадків 2022-го року, то, дійсно, у нас є численні випадки пошкодження архівних будівель унаслідок обстрілів. На щастя, значно менше випадків, коли в рамках таких обстрілів постраждали не тільки вікна чи зовнішній фасад будівель, а й документи всередині, тому що дуже часто архівні будівлі є спеціалізованими бетонними й достатньо міцними, які вберігають від, скажімо, непрямого влучання. Але випадків, коли зовні страждали архіви, достатньо багато. Випадків безпосереднього знищення менше, найбільш кричущими є, зокрема на території Чернігівської області, на території непідконтрольній після підризу дамби Каховської ГЕС, коли росіяни нічого не зробили, і деякі архівні підрозділи на окупованому Лівобережжі Херсонщини були просто затоплені, знищені. Як я вже казав, найбільшим було розкрадання і вивезення до 40% фондів Державного архіву Херсонської області до Криму.

Ну і були просто десятки випадків вандалізму в Київській області на початковому періоді, в Миколаївській, Херсонській областях, коли в районних центрах архіви розкрадалися. Але, знаєте, тоді вони ще, напевно, не мали якоїсь цілеспрямованої програми, тобто архівні документи майже не були викрадені в цих випадках. Оргтехніка, комп'ютери, сканери забирали, перевертали стелажі з документами без будь-якої мети, просто як вандалізм. Проте більш кричущі випадки (є фотографії), коли російські солдати, перебуваючи в архівних підрозділах, справляли нужду прямо на архівні документи. Вони просто за-

мість унітазу ходили на архівні документи. Мої колеги з таким стикалися, скажімо, все це прибирали після них.

Ці випадки є підкресленням отієї величезної цивілізаційної прірви між агресором, який намагається нас втягнути у свою сферу впливу, і між тим світом, куди ми прагнемо долучитися. Адже абсолютно всі європейські колеги і представники професії з інших країн максимально нам допомагають, а російські окупанти крадуть, нищать і, вибачте, справляють нужду на архівні документи.

Повернемося до історії Києва. Що цікавого й малодослідженого містять наші архіви? Що саме б Ви рекомендували більш детально вивчати киянам про свою історію, про своє місто?

Знаєте, це одне з найважчих запитань для архівіста — що цінне, а що не цінне. Я вам нагадаю, що в нас 86 млн справ по всій Україні, і всі вони мають статус Національного архівного фонду. Якщо ми візьмемо закон, то написано, що документ Національного архівного фонду — це той, який має практичну, історичну або іншу цінність, тобто нецінних серед них немає.

Існує певна мода, коли вважається, що ці документи є більш затребувані, і всі до них звертаються. І є документи й фонди, архівні колекції, які можуть 30–40 років пролежати, і до них не торкнеться рука дослідника, а в певний момент їх хтось відкріє.

У нас є широкий масив документів, починаючи від XII ст., від перших берестяних грамот (їх три у нас збереглось), і до сьогодення, тому різні аспекти життя України, у тому числі для киян, можуть досліджуватися і бути цікаві.

Якщо, звісно, конкретизувати, у нас є поняття: унікальний документ національного архівного фонду. Це ті, які мають таку особливу цінність, і ілюструють внесок українського народу у всесвітню культурну спадщину, і серед 86 млн унікальними визнано близько 450 документів.

Тобто серед мільярдів сторінок лише близько 450 станом на зараз вважаються найбільш цінними, і там є дуже багато того, що стосується Києва, і персоналій, пов'язаних із Києвом, починаючи, наприклад, від діячів, які в столиці працювали. Я просто

так відразу пригадаю, які у нас унікальні документи: це й Акт проголошення Незалежності України в оригіналі 24 серпня 1991 року, й оригінал Конституції 1996 року, і багато документів часів Центральної Ради й Гетьманату Павла Скоропадського. Є цікавий документ про те, як до архівної справи долучений був і Симон Петлюра, і він зберігається в Державному архіві міста Києва, є і аудіовізуальні документи. Зокрема унікальним документом визнано кінохроніку про ліквідацію наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Тобто спектр величезний. У Центральному державному архіві громадських об'єднань та українці є надзвичайна архівно-кримінальна справа проти киянина Олексія Сорокіна, який був репресований радянським режимом за те, що зберіг шматочки хліба з часів Голодомору 1932–1933 років, і в справі донині збереглися ці шматочки сурогатного хлібу. Там, зрозуміло, мало чого від такого традиційного розуміння хлібу, але він хотів своїм нащадкам передати зразки того, що він їв у часи Голодомору, і ця справа теж визнана унікальною.

Тому я можу годинами розказувати про документи, які зберігаються в українських архівах, але ще раз кажу, що мільйони копій зараз доступні онлайн. Ми десятками мільйонів цифруємо і оприлюднюємо онлайн як у себе на сайтах, так і на сайтах наших партнерів. Я думаю, що будь-який дослідник знайде величезну кількість документів, які можуть його зацікавити. І там, скажімо, на роки й роки роботи для того, щоб усе це почитати.

Розмовляла Тамара Куцай

Жінки й «чоловічі» професії: як подолати трудовий дефіцит в умовах війни та післявоєнного відновлення

2024 рік суттєво змінив столичний ринок праці.

Кадровий голод в Україні набирає обертів, перетворюючись на справжню кризу. Більше чверті українських компаній вже відчули на собі цю проблему, а прогнози на майбутнє ще більш тривожні. Дефіцит кадрів стає головним стримуючим фактором для розвитку бізнесу.

Якщо говорити про ринок праці міста Києва, то станом на 1 листопада 2024 року, згідно з даними Київського міського центру зайнятості, спостерігається значний дисбаланс між попитом і пропозицією кадрів у різних професійних групах. Загальна кількість вакансій складає 4 004, тоді як кількість пошукачів роботи сягає лише 3 010 осіб, з яких 1 807 мають статус безробітного. Серед професійних груп із найбільшим дефіцитом праці слід виділити кваліфікованих працівників з інструментом; працівників найпростіших професій; робітників з обслуговування, експлуатації технологічного устаткування; кваліфікованих робітників сільськогосподарського та лісового господарств, риборозведення та рибальства. У зазначених професійних групах співвідношення пошукачів роботи та пропонованих вакансій становить відповідно 0.13, 0.19, 0.21 та 0.35.

Війна значно вплинула на поглиблення дисбалансу на ринку праці як в Україні загалом, так і в м. Києві зокрема. Дефіцит працівників спостерігається переважно у специфічних сферах, де традиційно переважали чоло-

віки. Розглянемо основні аспекти впливу війни на ринок праці та можливості залучення жінок до професій, які раніше вважались виключно чоловічими.

Для початку зробимо короткий екскурс у світову історію. Деякі історики називають Другу світову війну переломним моментом, що значно вплинув на участь жінок на ринку праці в повоєнні роки. Сучасні дослідження підтверджують гіпотезу, що саме війна сприяла збільшенню жіночої зайнятості, заклавши основу для тривалих змін у професійному та демографічному сегментах ринку праці. Під час Другої світової війни мобілізація мільйонів чоловіків до збройних сил та значне збільшення попиту на робочу силу у виробництві через постачання зброї, кораблів і літаків відкрили нові можливості для жінок. Багато жінок обійняли посади в «синіх комірцях» у таких сферах, як виробництво та послуги. Це був суттєвий зсув від традиційних «білих комірців», у яких жінки раніше були сконцентровані.

Довгострокові ефекти цього процесу були найпомітнішими серед жінок із середньою освітою, які набули професійного

Оксана Марухленко
завідувач кафедри управління факультету економіки та управління Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, доктор наук з державного управління

Олена Акіліна
доцент кафедри управління факультету економіки та управління Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат економічних наук, доцент

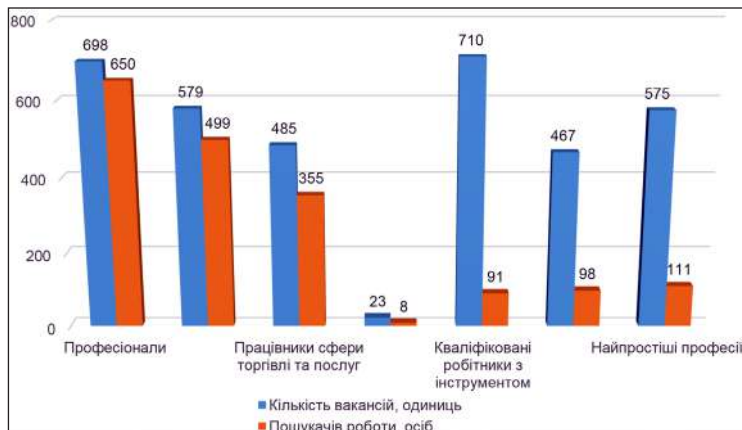
досвіду в раніше недоступних їм галузях. Однак це також призвело до того, що деякі жінки перервали навчання, відмовившись від здобуття вищої освіти й можливостей у більш бажаних професіях. Війна змінила пріоритети: жінки опановували технічні та робітничі спеціальності, які пропонували відносно високу заробітну плату.

Повернення ветеранів після війни частково витіснило жінок із робітничих професій. Важливим є також вплив війни на наступні покоління жінок. Ті, хто був надто молодим для роботи під час війни, у повоєнний період переорієнтувалися на професії з вищим рівнем кваліфікації та стабільності. Друга світова війна показала, що тимчасові зміни у структурі ринку праці можуть мати довготривалий ефект. Зокрема, навіть через три десятиліття після завершення війни її наслідки для професійної зайнятості жінок залишалися відчутними.

Незважаючи на те, що зв'язок між Другою світовою війною і професійними результатами жінок залишається недостатньо дослідженим, досвід цієї війни наочно демонструє, як війни впливають на трансформації ринку праці та зміни в ролях жінок і чоловіків у суспільстві. З початком повномасштабного вторгнення Україна зіткнулася з низкою викликів на

ринку праці. Мобілізація великої кількості чоловіків, руйнування інфраструктури та внутрішня міграція змусили економіку адаптуватися до нових умов. Українські жінки, як і в історичних випадках, відіграватимуть дедалі вагомішу роль, активно долучаючись до сфер, які раніше вважались «чоловічими». Поточні зміни вже формують новий професійний ландшафт, а також відкривають можливості для довгострокових трансформацій у повоєнний період.

Повернемося до актуальних прикладів дефіцитних «чоловічих» спеціальностей. У будівельній галузі серед найбільш затребуваних професій станом на 1 листопада 2024 року в м. Києві — монтажник систем вентиляції, де наразі немає жодного претендента на відкриті вакансії. Це зумовлено високим попитом на відновлення зруйнованих об'єктів та розширення інженерних систем. Робота в цій сфері може бути привабливою для жінок за умови використання легких монтажних матеріалів та автоматизації процесів. Програми перепідготовки з акцентом на планування систем та роботу із сучасними інструмен-

Негативне співвідношення вакансій пошукачів роботи за професійними групами на ринку праці м. Києва станом на 1 листопада 2024 року

* Київський міський центр зайнятості. Аналітична та статистична інформація. URL: <https://kie.dcz.gov.ua/analitics/69>

тами здатні швидко забезпечити ринок кваліфікованими працівниками. Інша дефіцитна професія – штукатур. Хоча ця спеціальність вимагає фізичної витривалості, вона також потребує точності та уваги до деталей, що робить її придатною для жінок. Популяризація професії через перспективи хорошого заробітку та програми навчання, які передбачають швидке опанування технічних навичок, можуть змінити ситуацію.

Схожа ситуація спостерігається у професії тесляра/столяра. Проблема дефіциту фахівців обумовлена стереотипами про низьку престижність цієї роботи. Жінки могли б працювати у виготовленні меблів чи дизайнерських конструкцій, використовуючи сучасне автоматизоване обладнання, що знижує фізичне навантаження та відкриває можливості для творчості. Технічні спеціальності також зазнали значного дефіциту. Зокрема, професія слюсаря аварійно-відновлювальних робіт залишається малопривабливою через високу складність і потребу працювати в екстремних умовах. Жінки могли б виконувати організаційні функції в цій сфері або брати участь у менш фізично складних завданнях, доповнюючи роботу чоловіків.

Професія електрогазозварника також є гостродефіцитною. Високі технічні вимоги та складність навчання обмежують притік нових кадрів. Для залучення жінок до цієї спеціальності слід зосередитися на програмах на-

вчання роботі з автоматизованими системами зварювання, які мінімізують фізичну складність. Окрім того, популяризація професії через перспективи стабільного працевлаштування у відновлювальних роботах стане додатковим стимулом. Серед обслуговуючих спеціальностей виділяється слюсар-сантехнік. Попри стабільний попит, професія залишається непопулярною. Залучення жінок можливе через їхню спеціалізацію на встановленні легкого обладнання, наприклад, змішувачів чи фільтрів, а також розробку короткотермінових курсів перекваліфікації з підтримкою.

Окремо хочеться підкреслити, що причинами того, чому жінки вже починають активно обирати «чоловічі» професії, є їхнє бажання зробити вагомий внесок у перемогу. Війна відкрила жінкам можливості бути корисними не лише в тилу, але й безпосередньо брати участь у виконанні критично важливих завдань. Вони працюють на рівні з чоловіками, демонструючи відвагу, професіоналізм і здатність досягати успіху навіть у небезпечних умовах. Вагомим чинником стало скасування гендерних обмежень у професіях завдяки змінам законодавства, що зробили доступними для жінок 450 нових професій. Раніше жінки не могли працювати в певних галузях через законодавчі заборони, але сьогодні ці бар'єри поступово зникають. Це дозволяє їм, зокрема, освоювати такі спеціальності, як водолаз-сапер або працівник у сфері роз-

мінування, які раніше вважалися виключно чоловічими. Соціальна потреба в кадрах також відіграє важливу роль. Особливо це стосується небезпечних і фізично складних сфер, таких як розмінування, що стало критичним завданням через велику кількість вибухонебезпечних предметів, залишених російськими військами. Вже є приклади жінок, які освоїли небезпечну професію водолаз-сапера або займаються тренуванням собак-саперів, що допомагають знаходити міни. Ці жінки не лише виконують знакову місію, а й надихають інших своїм прикладом. Слід також згадати випадки участі жінок у мобільних оборонних групах чи будівельних батальйонах.

Таким чином, сучасна ситуація в Україні не лише сприяє залученню жінок до раніше закритих професій, а й допомагає їм реалізувати себе у важливій справі, сприяючи перемозі та майбутньому відновленню країни. Залучення жінок до традиційно чоловічих професій є ключовою стратегією для подолання трудового дефіциту, підтримки економіки й забезпечення гендерної рівності в умовах війни та післявоєнного відновлення. Реалізація цієї стратегії вимагає чітко визначених напрямків дій.

Насамперед, вагомим інструментом є освітні програми та перекваліфікація. Короткострокові курси та гранти для навчання в технічних сферах сприятимуть швидкому залученню жінок у дефіцитні галузі. Уряд вже затвер-

див експериментальний проєкт, що охоплює понад 30 професій, включно з пілотними програмами навчання жінок-водійок за підтримки ООН.

Другим значущим складником є руйнування стереотипів через популяризацію технічних професій серед жінок. Кампанії, що демонструють їхні успіхи, допоможуть змінити суспільне ставлення і надихнути нових учасниць. Для роботодавців необхідно створити стимули, такі, як податкові пільги та підтримка у створенні гнучких умов праці, а також сприяти впровадженню новітніх технологій для зменшення фізичних навантажень.

Окремо варто враховувати ризики, пов'язані з довготривалим впливом важкої праці на здоров'я жінок. Як свідчать дослідження часів Другої світової війни, зміни в структурі зайнятості можуть підвищувати ризики хвороб і смертності. З огляду на це, необхідно вже зараз почати розробляти профілактичні програми для збереження здоров'я працівниць, передбачаючи регулярний медичний контроль, адаптацію робочих умов та соціальну підтримку. Комплексний підхід до залучення жінок у дефіцитні сфери допоможе не лише компенсувати нестачу кадрів, а й створити передумови для стійкого розвитку та більш інклюзивного суспільства.

Автори:
Оксана Марухленко,
Олена Акіліна

Куди і як замітати сміття з міських ландшафтів

Рік, що минає, вчив нас виживати і впроваджувати нові моделі поведінки в побуті, такі, наприклад, як сортування сміття. Але загалом проблема утилізації сміття залишається тінню на міських ландшафтах. На вулицях часто стоять переповнені сміттєві баки, які із сортуванням сміття не мають нічого спільного, а сміттєзвалища перетворюються на нежиттєздатні гори компосту з характерними й нестерпними запахами.

Містяни у своєму побуті часто не мають навіть уявлення про те, як сортувати сміття, як його мити, сушити та скручувати перед тим, як викинути у сміттєвий бак. У Європі ці навички пізнають дітки ще з дитсадків, а наші біженці з відсутністю культури сортування сміття іноді шокували європейців на початку широкомасштабної війни.

Тож як нам торувати свій шлях до Європи, прибираючи грамотно й цивілізовано відходи? Як перетворювати сміття на гроші, як це роблять у світі? Невирішені поки що проблеми, але вони містять у собі потенціал і можливості, як і будь-що невирішене.

Масштаб проблеми

Згідно з даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, якщо у світі переробляють понад 60%

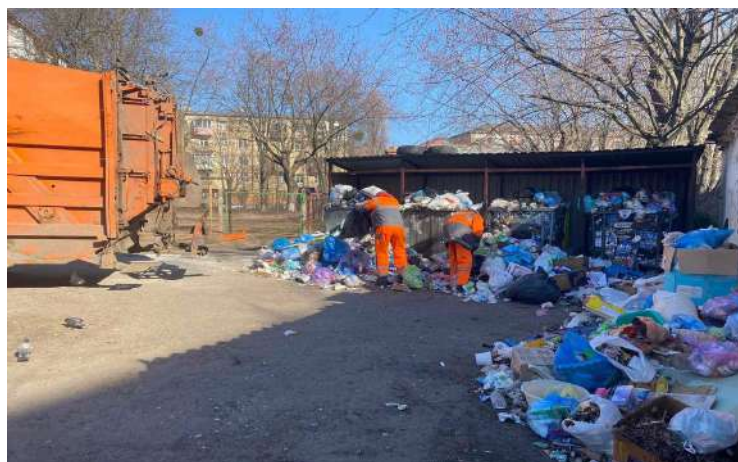
твердих побутових відходів, то в Україні — лише 5,6%, ще 1,4% спалюють, а решту відправляють на сміттєзвалища. Про екологічні норми годі говорити, і це лише частина невтішної статистики щодо ситуації з відходами.

При цьому щороку в Україні утворюються мільйони тонн сміття, а проблема — що з цим усім робити — накопичується поряд із ним.

Десятиліттями питання створення відповідної інфраструктури для утилізації та переробки

відходів відкладали, до того ж відсутність узгодженої державної політики в цьому питанні ускладнила проблему.

Дефіцит ланки підприємств з переробки сміття означає, що ресурси, які можна було б повтор-

но використати, поховані в землю, утворюють парникові гази та пронижують небезпечними хімічними речовинами ґрунт і воду.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну загострило ці виклики, створивши величезне навантаження на й без того крихку систему управління відходами. Міста поблизу лінії фронту стали свідками утворення тонн будівельного сміття та небезпечних матеріалів, у тому числі важких металів, які становлять серйозну небезпеку для здоров'я населення.

Шлях до рішень

В останні роки в Україні стали вживати заходів із подолання цієї кризи.

У 2017 році було впроваджено Національну стратегію поводження з відходами, яка мала на меті скоротити використання сміттєзвалищ до 30% і збільшити переробку та спалювання до 70% до 2030 року. У червні 2022 року Верховна Рада ухвалила рамковий Закон «Про управління відходами», який відповідає нормам Директиви ЄС №2008/98/ЄС про відходи. Ці стратегії закладають основу для реформування збору, сортування та утилізації відходів, а також створення регіональних центрів переробки та поступової ліквідації старих, невідповідних звалищ.

Найбільші перешкоди у вирішенні цієї проблеми — брак фінансування, неналежне за-

стосування законодавства та небажання громадськості використовувати практики переробки. У багатьох містах інфраструктури управління відходами практично немає, і війна посилила ці прогалини. Органи місцевого самоврядування, часто зосереджені на відновленні інфраструктури, не можуть профінансувати «двовоєнні» служби збору відходів, не кажучи вже про інвестиції в систему переробки.

Проте надія є. У таких містах, як Київ та Дніпро, запровадили пілотні програми з переробки сміття та відходів, наслідуючи європейські моделі.

Київ за підтримки міжнародних організацій запровадив роздільний збір паперу, скла, пластику та органічних матеріалів у деяких мікрорайонах столиці, що відкриває шлях до подальших ініціатив. Крім того, деякі українські компанії доєднуються до партнерства з міжнародними інноваційними проєктами та пропонують сучасні рішення: від будівництва заводів із переробки пластику до біорозкладного пакування. Вони спрямовані й на підвищення обізнаності громадськості та створення економіки замкнутого циклу, де відходи стають ресурсом, а не тягарем для навколишнього середовища.

Європейський досвід

Щоб відповідати європейським стандартам, Україна має

наслідувати приклад країн, які вже трансформували свої системи утилізації відходів. Швеція, світовий лідер у сфері поводження з відходами, переробляє майже 99% своїх відходів, і лише 1% потрапляє на звалища. Ключ до їхнього успіху полягає в добре налагодженій інфраструктурі для сортування та переробки відходів, системі перетворення відходів на енергію, яка трансформує сміття на тепло та електроенергію; а також у сильній державній політиці, яка стимулює як промисловість, так і домогосподарства до зменшення відходів.

Крім того, у багатьох країнах запроваджено високі штрафи за неналежне поводження з відходами, що сприяє відповідальності та екологічній свідомості населення.

Для України рішення полягає в багатосторонньому підході: інвестиції в інфраструктуру, налагодження системи сортування сміття й контролю за цим процесом та, що найважливіше, залучення до цього громадськості. Просвітницькі кампанії, громадські ініціативи з переробки та стимули для зменшення одноразового пластику можуть сприяти новому культурному мисленню.

Дорога до дій

Україна, і Київ тут, звісно ж, не виняток, лише на початку цього важливого шляху.

Ось деякі заходи, до яких вдається останнім часом наша столиця.

Ухвалено доктрину енергетичної стійкості «Енергетичне відновлення: шлях до розподіленої когенерації», яка передбачає децентралізацію виробництва енергії та ширше використання інших видів палива — водню, сонячної енергії, відходів. Згідно з нею, планується виробляти електроенергію з твердих побутових

відходів: у столиці за рік утворюється понад 1 млн тонн твердих побутових відходів, 40 % з яких містять висококалорійну фракцію, придатну для такого виробництва. І це той колосальний ресурс, яким гріх не скористатись.

Створено також кур'єрський сервіс Recycle із вивезення сортованого сміття: встановивши відповідний застосунок в App Store чи Google Play, у ньому можна створити замовлення від фізичних чи юридичних осіб, додавши фото й опис сортованого сміття, та зазначити ціну, яку готові заплатити за цю послугу. Після цього сміття потрапляє на переробку.

Шлях України до чистішого майбутнього, безсумнівно, сповнений викликів, але він також дає можливість країні переглянути свої відносини з навколишнім середовищем. Якщо стратегію поводження з відходами вдасться успішно реалізувати, то ми можемо стати моделлю для запозичення досвіду іншими містами й країнами.

Загалом вирішення проблеми відходів — не лише екологічна необхідність, а й показник готовності України прийняти європейські стандарти.

*Автори Анастасія Гунько,
Тетяна Терещенко
Фото Анастасії Гунько*

Історія Рожевого замку на Шовковичній

Нема сенсу переконувати, як важливо дивитись на речі реалістично, і не будувати рожевих замків.

Будувати рожеві замки не варто ще й тому, що їх уже побудували до нас. Наприклад, мало хто знає, але в Києві є Рожевий замок із цікавою давньою історією. І знаходиться він на Шовковичній, 19. Цей будинок називають ще прибутковим будинком, який був власністю баронів Ікскуль-Гільденбандів.

Родина баронів Ікскуль-Гільденбандів була дуже відомою в Києві й належала до шляхетського роду балтійських німців лютеранського віросповідання та аристократичного роду Естляндії (як відомо, Естляндією вважа-

ється північна частина Естонії, а нащадками стародавніх естів — нинішні естонці).

Спроектував Рожевий замок, виконаний у яскравому готичному стилі, наприкінці позаминулого століття відомий на ті часи київський архітектор Микола Вишневецький. Йому близький був стиль неоренесансу та необароко, і серед його відомих робіт у Києві, окрім цього будинку — флігель О. Гончарова на вул. Жиланській, № 120-а та прибутковий будинок на Андріївському узвозі, № 34.

Прибутковий будинок на Шовковичній (а тоді це була вулиця

Левашовська) було зведено в 1891 році. Він мав ще оригінальні дерев'яні готичні шпилі, проте вони згоріли під час Другої світової війни, і з них уцілів лише один.

Рожевий замок, який складався з шести 5–7-кімнатних квартир, іменитий власник — барон Володимир Августович Ікскуль-Гільденбанд — здавав в оренду та отримував чималі прибутки. Також у дворі розташовувались конюшні з кіньми і каретні, де можна було орендувати ще й карети.

Барон одним із перших у Києві розмістив на будинку свій родовий герб, запровадивши таким чином нову моду на Липках, які стрімко перетворювались наприкінці позаминулого — початку минулого століття на респектабельний київський район.

1912 року барон продав рожеву садибу (частково в борг) купцю зі Ставропілля Василю Меснянкіну, який протягом 5 років намагався втілити свою рожеву мрію — розрахуватись повністю з боргами за придбане майно. Але йому зробити цього так і не вдалося. Зате вдалося продати садибу буквально напередодні буремних революційних подій 1917-го року.

Адалі на заміну рожевому, аристократичному, періодові прийшов, як відомо, безальтернативно червоний. Колишній респектабельний

замок перетворили на комуналку, розмістивши в ньому пролетарську еліту (зокрема, тут мешкав відомий радянський письменник Микола Бажан). Нині в будинку розташовано офіс приватної фірми.

Колишній Рожевий замок барона жартوما називають ще будинком барона Мюнхгаузена. Але його історія й без мюнхгаузенівських вигадок яскрава й самобутня. А ще історія цього будинку — про те, що аристократичний шарм споруд не здатні розвіяти навіть понад 70 років панування войовничого пролетарського нігілізму. Втім, у будинків майже все, як і в людей.

Історія Арабського будиночка та чому кіт на ньому схожий на архітектора

За вікнами та дверима багатьох відомих архітектурних споруд Києва — потужні, яскраві й неординарні історії. Одна з них — історія так званого Арабського будиночка, розміщеного на перетині вулиць Пилипа Орлика та Шовковичної.

Особняк Ковалевського (а це ще одна назва Арабського будиночка) було зведено в 1913 році відомим архітектором Павлом Альошиним на замовлення власника Миколи Ковалевського. Господар будівлі належав до відомої дворянської родини і був навіть прямим на-

щадком гетьмана Лівобережної України Данила Апостола.

Цей будинок цікавий тим, що уособлює так званий «батл» замовника і виконавця.

Одружившись 1910 року, Микола Ковалевський вирішив будувати для сім'ї власний будинок і купив земельну ділянку на розі

вулиць Єлизаветинської (Пилипа Орлика) та Левашовської (Шовковичної). Земля тут була ще й тоді недешевою, тож він позичив гроші в Київському товаристві взаємного кредиту.

Попередній підрядник не виконував своїх зобов'язань, і Микола Вікторович звернувся до Павла Альошина.

І тут почалося. Ковалевський хотів затишний будинок для житла, а Павло Альошин розцінив це замовлення як шанс продемонструвати усі свої найліпші архітектурні, і не лише, таланти. За гроші замовника, звісно.

Двоповерховий палац нагадував середньовічний замок і ви-

різнявся стильовим розмаїттям і багатством та шоломоподібною банею. Матеріали закуповувались у найвідоміших на ті часи поставальників, для оформлення використовувались найдорожчі матеріали: майоліка, мармур, граніт, інкрустована паркетна підлога, рідкісні види дерев тощо. Будинок був підвищеного комфорту з водоогоном, ручною паровою пральною, садом з фонтаном, ідальнями, хорами для оркестру, будуарами, бібліотекою, більярдною, навіть була кімната, стилізована під залізничне купе.

«Дорогий... як моє творіння», — казав про будинок його архітектор. Але дорогим він був,

насамперед, для господаря, який за все те мусив платити. Коштів при таких масштабах не вистачало, і Ковалевський знову їх позичає, збільшивши свій борг утричі.

Стосунки між ним та архітектором стають дедалі напруженішими. Ковалевський висловлював своє невдоволення кошторисом, а Альошин гнівався та доводив, що це необхідно. Схоже, архітектор вирішив у своєрідний спосіб «помститися» замовникові, який не дуже шанобливо ставився до всіх його зусиль: маскарони, які прикрашають будинок у вигляді котятих морд, схожі насправді на Павла Альошина з його закрученими грайливими вусами.

Після більшовицького перевороту родина Ковалевських емігрувала, а в споруді час від часу розміщувались різні радянські структури, в тому числі й Міністерство закордонних справ. А 1923 року архітектор Альошин знову потрапить до свого творіння, але вже як заарештований: його кинуть у підвал, який він сам колись спроектував і збудував.

Нині цей будинок знаходиться на балансі Державного управління справами (так званої ДУСі).

Історія цієї споруди нагадує саме життя з його складнощами, нешаблонністю, амбіціями, перипетіями.

Незрівнянна історія Шоколадного будинку

Версій небанальної назви Шоколадного будиночка, який знаходиться на вулиці Шовковичній у Києві, кілька. По-перше, візуально з вулиці він справді схожий на шоколадну плитку і за кольором, і за параметрами. По-друге, як і шоколад, він здатен викликати різні відчуття й картини в людській уяві.

Шоколадний будинок називають місцем для закоханих. Про господаря цього будиночка й 120 років потому ходять різні загадкові легенди. Нібито знаний фінансист, купець та меценат Семен Могилевцев був таємно закоханий у багату княжну й побудував цей будинок,

аби вона інколи приходила сюди до нього дарувати кохання. Чи придумали люди йому таку історію, чи й справді диму без вогню не буває — важко сказати. Але факт залишається фактом: цей поважний киянин ніколи не був одружений і свій спадок лишив племінникам.

Його картонна фігура тепер загадково бовваніє в одній із зал, а в іншій різьблені з дерева Адам і Єва щосили тримають на своїх головах те, що втримати жодній парі на землі не вдалося — час. А ще в одній із зал милують око дивовижні вітражі з ірисами, виконані колись ризькими майстрами, як уособлення чогось прекрасного в нашому житті — нехай це буде кохання, чи мрія, чи прагнення.

Взагалі будиночок зосередив та увібрав у себе все найкраще з усіх історичних стилів. Навіть зали назвали відповідно: Візантійська, Мавританська, Модерн, Ренесанс, Рококо, Французька. А автентичні венеційські дзеркала в залах та на вході схожі на портали часу, куди можна зазирнути, нічого не побачити, але вже лишити там свій слід.

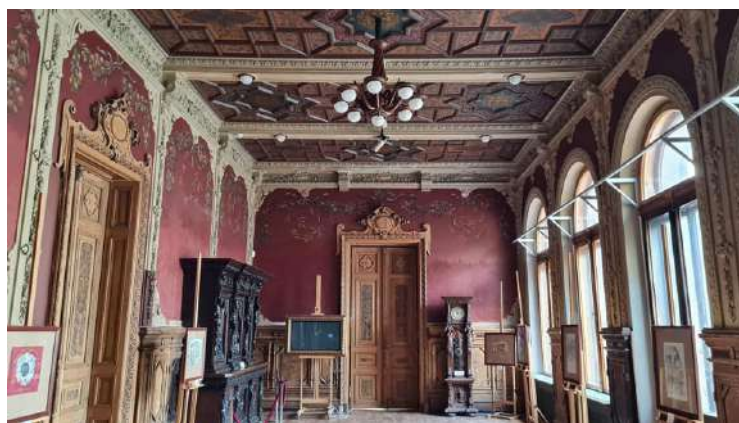
Тут можна довго ходити й роздивлятися рідкісні розписи, ліпнину, різьблене дерево, автентичні двері, вікна та меблі.

А ще тут часто розміщують виставки сучасних художників та скульпторів. Подекуди складається враження, що вони трохи відволікають від споглядання тієї атмосфери й епохи, вираженої в інтер'єрі та предметах будинку. Але і в такому «нашаруванні» є певний символізм, який відтіняє постійність від скороминущості.

Шоколадний будиночок — творіння відомого головного архітектора Києва, академіка Володимира Ніколаєва. Він задумав та втілює флорентійський палаццо у стилі італійського ренесансу — і подібний йому в Києві немає. Споруда приємно дивує монументальністю й гармонійністю пропорцій, вкрапленнями витончених деталей, декоратив-

ною обробкою. А велика кількість архітектурних елементів загалом нагадує хитросплетіння людських долі.

Музей видатних діячів української культури: Жива історія українського Парнасу

Серед вулиць Києва ховається місце, де оживає минуле — Музей видатних діячів української культури. Це унікальний музейний комплекс, у якому зливаються час, історія та мистецтво. Відомий як «український Парнас», музей поєднує атмосферу творчого шляху та прагнення до національної самобутності діячів української культури.

Музей включає чотири меморіальних будинки: Лесі Українки, Михайла Старицького, Миколи Лисенка та Панаса Саксаганського, кожен з яких розповідає унікальні історії про життя видатних українців.

Це простір, де кожен куточок наповнений історією: кімнати, де колись жили великі митці, зберігають пам'ять про їхні звершення й творчі пошуки. Музей зберігає пам'ять про людей, які своїм життям і творчістю виборювали незалежність української культури, відроджували її та закладали підґрунтя для майбутніх поколінь.

Музей Лесі Українки

Музей відтворює атмосферу, в якій жила й творила видатна поетеса. У центрі уваги — її робочий стіл, де створювалися найвідоміші твори. Серед експонатів — особисті речі поетеси, а також меблі та предмети побуту родини Косачів. Унікальною є колекція рідкісних фотографій, листів і документів, сувеніри, що відображають її захоплення фольклористичними експедиціями. Однією з найцікавіших речей є фонограф — пристрій, за допомогою якого записувалися співи кобзарів, врятовані від забуття завдяки старанням Лесі Українки.

Вітальня родини Косачів — місце зустрічей, де лунали розмови про майбутнє української мови, літератури та музики. Простір, наповнений спогадами, нагадує нам, як люди, попри особисті трагедії

і хвороби, продовжували невтомно працювати, мріяти й творити.

У музеї зберігається багато особистих документів та артефактів, які дозволяють краще зрозуміти світогляд поетеси та її невтомну боротьбу за українську культуру.

Музей Миколи Лисенка

Будинок відкриває відвідувачам світ видатного композитора та його музичної спадщини. Тут зібрано безліч артефактів, пов'язаних із життям митця: рукописи його музичних творів, численні інструменти, серед яких є і рояль. Музей дозволяє простежити, як композитор за допомогою музики висловлював свої патріотичні погляди та сприяв відродженню українського музичного мистецтва.

Окрім нотних рукописів, у музеї представлені листи

Музей Михайла Старицького

композитора до його сучасників, рукописні нотатки, в яких він розмірковував про розвиток української музики, а також афіші й програми концертів, що проводилися за його участю.

Музей Панаса Саксаганського

Будинок Панаса Саксаганського відтворює атмосферу, в якій жив і працював видатний український актор і режисер. У музеї можна побачити його сценічні костюми, театральні афіші, численні фотографії, що ілюструють творчий шлях режисера. У стінах музею можна побачити унікальні експонати, що стосуються роботи Саксаганського в театрі, його участі в розвитку української драми та популяризації народного театру.

У музеї представлені записки й малюнки, які Саксаганський створював під час підготовки постановок, а також театральний реквізит, що використовувався під час його виступів.

Музей видатних діячів української культури — це місце своєрідного занурення в життя та працю видатних українців. Кожен будинок комплексу роз-

Музей Панаса Саксаганського

повідає унікальну історію, даючи змогу глибше відчувати національну спадщину через особисті речі, рукописи та мистецькі артефакти. Це не просто музей, а джерело натхнення для кожного, хто прагне зрозуміти українську культуру та світогляд відомих митців.

Музей Михайла Старицького

Музей драматурга та театрального діяча Михайла Старицького розкриває життя людини, яка стояла біля основ сучасного українського театру. Серед експонатів — його рукописи, особисті речі та сценічні костюми. Тут можна ознайомитися зі збереженими афішами перших постановок п'єс та фотографіями відомих акторів, які виконували головні ролі в його творах.

Окремою частиною експозиції є бібліотека Старицького, де представлені книжки та рукописи, якими він користувався під час роботи над п'єсами. Музей також зберігає оригінальні листи та рукописи найвідоміших драматичних творів автора.

Авторка тексту і фото
Анастасія Гунько

Музей Лесі Українки

Музей Миколи Лисенка

Легендарний київський театр просто неба.

Які таємниці заховано в стінах покинутого Зеленого театру?

Зелений театр, відомий також як «Зеленка», є одним із найстаріших столичних майданчиків просто неба, оповитим легендами та містикою. Розташований за адресою Паркова дорога, 2, проте нині його обнесено високим парканом. Від початку свого існування та до сьогодні це місце приваблює не лише місцевих жителів, а й туристів, які хочуть дізнатися про його бурхливе та «містичне» минуле.

Загалом стіни Зеленого театру мають давню історію, яка почалася ще в середині XIX століття. Початково їх збудували на схилах Дніпра як укріплення навколо Печерської фортеці для оборони та захисту міста. На початку XX століття споруду використовували як склад, а також як водокачку. Після Другої світової війни столиця була в руїнах, зокрема центр, а серед жителів загалом панували депресивні настрої. Тому в 1949 році головний архітектор Києва Олександр Власов запропонував створити на Дніпровських схилах розважальний центр, щоб якось розрадити післявоєнне суспільство. Так і з'явився на світ великий амфітеатр з місцями для понад 4000 осіб, а також парк із каруселями, літні кафе й танцювальні майданчики. Відтоді це місце перетворилось на простір для розваг та культурних і мистецьких подій. У 1950-х тут часто збиралися митці, представники різних субкультур і просто люди, які хотіли відпочити та розважитися.

Так, понад чверть століття Зелений театр служив центром культурного життя Києва. Проте з часом змінювалась влада, змінювалися суспільні настрої, цінності та життєві умови. А по-

тім у Києві відкрили Гідропарк та реконструйований Міжнародний центр культури і мистецтв Федерації профспілок України (колишня назва: Жовтневий палац), тому Зелений театр дещо втратив свою популярність. На початку 1980-х років в амфітеатрі сталася пожежа. Подейкують, що згорів театр від удару блискавки, хоча таке взагалі малоімовірно, якщо врахувати відносно невелику висоту всієї споруди. Крім того, і без пожежі в Зеленому театрі були проблеми з орендою і, зрештою, вони призвели до того, що театр опинився у занедбаному та закинутому стані.

Відтоді це місце стали вважати ледве не проклятим і почали поширювати різні легенди та містичні історії. Серед киян і приїжджих ходили чутки, що зі стін амфітеатру лунають дивні моторошні звуки, які пов'язують із тим, що, можливо, колись біля них розстрілювали людей, тож тепер їхні душі не можуть заспокоїтися та приходять сюди. Поширена легенда про привида-охоронця Зеленого театру. Нібито туристи та місцеві неодноразово бачили напівпрозору постать чоловіка середнього зросту в плащі з капюшоном. Також поговорюють, що театр колись давно

прокляли: мовляв, якщо колись і відновлять Зелений театр, то він неодмінно знову згорить.

У 2011–2014 роках на території Зеленого театру працював нічний клуб, який відвідувало доволі багато людей. Але у вересні 2014 року через те, що власник порушив права оренди, нічний заклад закрили, а амфітеатр повернули у власність громади як історичну пам'ятку. У 2019 році знову була спроба створити в амфітеатрі нічний клуб, але згодом почалась пандемія коронавірусу,

а пізніше і повномасштабне вторгнення, тому наразі театр знову занедбаний і покинутий.

Якщо відійти від усіх байок і місцевих міфів про потойбічні сили та містику, то Зелений театр — справді визначне й цікаве своєю історією місце, і щоразу, як я туди приходжу, мені стає навіть сумно, що зараз воно занедбане. Це був простір, де вирувало культурне життя столиці. Тут кожна сходинка, кожна стіна і кожне дерево немовби хочуть розповісти свою історію. Зелений театр — це не лише руїни, але й можливість зазирнути у вікно минулого, а також нагода подумати про майбутнє. Можливо, колись це місце реконструюють — і Зелений театр знову оживе: тут знову збиратимуться творчі та активні люди, відбуватимуться культурні заходи, вистави, концерти, танці та перформанси. А зараз це просто місце, де можна посидіти в тиші та спокої, знайти натхнення, подумати про своє життя або просто відпочити на свіжому повітрі серед дерев і каміння, у яких закарбована історія.

Авторка Руслана Забіяка
Фото Анастасія Левківська

Реалії безбар'єрності, соціалізації та наповнення життя сенсами

Внаслідок повномасштабного вторгнення росії в Україну сотні тисяч українців взяли до рук зброю, щоб захистити свою країну від загарбника. Як і в будь-якій війні, у нас також є втрати серед воїнів, є й поранені, які повернулись додому. Серед них військовослужбовці, які отримали травми та опинились у категорії людей з інвалідністю. Як вони живуть, як справляються з проблемами, розповідає **Павло Прудніков**, заступник голови Профспілки працівників атомної енергетики та промисловості України.

Павло, розкажіть, будь ласка, з чого почався Ваш шлях на війну?

Тоді, після 24 лютого 2022 року, всі, хто вирішив захищати Україну, стояли в чергах до військоматів. І це теж було моє рішення. Далі проходив медичну комісію, оформлював документи, займався волонтерською діяльністю. Потім брав участь у найгарячіших бойових точках.

Який день або ж подія найбільше запам'ятались із тих часів?

Передовсім, армія — це тяжка рутинна робота. Зранку прокидаєшся і займаєшся службовими справами. Це робота, дуже важка фізична праця.

Коли я був на фронті, дронів у москвитів ще було мало. В основному по нас відпрацьовували артилерія, міномети, реактивні системи залпового вогню.

Я встиг повоювати з травня по серпень 2022 року. Одного разу під час виконання бойового

завдання, коли віз вантаж вночі, по дорозі трапилась аварія, а я був за кермом. Унаслідок цього отримав важке пошкодження хребта. На сьогодні маю інвалідність першої групи і прикутий до візка.

Якою була перша реакція після травми?

Перша реакція — дістатись живим до стабілізаційного пункту. Дочекався операції, а після неї — реабілітація і надія на те, що все це можна подолати протягом 2–3 місяців чи півроку. Але потім з'ясується, що життя не таке рожеве, і треба реабілітацію спрямовувати на те, щоб жити в таких умовах, як склалось, а тут свої проблеми.

У мене близька людина на фронті під час бою отримала важке поранення. Дякуючи вашій пораді, військовий вчасно звернувся до відповідних фондів, і зараз проходить реабілітацію у США. Це дозволить зберегти людині можливість

пересуватись самостійно за допомогою протезів.

Тема складна і, якщо порівняти зі мною, то йому пощастило більше. Я насправді залишився прикутим до візка. Хоч тут можна говорити, що мені теж певною мірою пощастило порівняно з іншими пораненими воїнами. Могло бути все набагато гірше. Я зміг вийти на роботу, можу дістатись до робочого місця у центрі Києва. Вистачило коштів придбати недорогу автівку й поставити туди ручне керування. Я навіть можу подорожувати Україною і Європою, є спеціально обладнані готелі, де можу зупинитись. Так, це велике обмеження, але і в такій ситуації можна займатись своєю справою і жити повноцінним життям.

Напевно, дуже важлива підтримка близьких людей?

Безперечно. Мене завжди дуже підтримувала моя родина. Знаю людей, які зламались без підтримки, стали зловжи-

вати спиртним. Такі проблеми в житті неможливо подолати без підтримки близьких людей.

Як наша держава допомагає колишнім військовим, які після поранення стали людьми з інвалідністю?

Скажу особисто про себе. Оперування, реабілітація, ліки в лікарнях Дніпра та Києва — все це для мене, як і для інших військовослужбовців, було зроблено за державні кошти. Операція, хочу підкреслити, пройшла на дуже високому професійному рівні, це відзначали й лікарі, коли я був на реабілітації в Німеччині. Єдине, за що довелося заплатити, це титановий протез, який поставили на хребті. Ставлення лікарів, нянечок, медсестер, усього медичного персоналу було дуже теплим, щирим, і це можна сказати про усі медзаклади, де я побував.

Що можете сказати про державні програми з підтримки та реабілітації наших поранених?

Хочу розповісти про програми, власне, про ті, які діють за підтримки наших європейських партнерів. Наприклад, ось це крісло, за допомогою якого я пересуваюсь. Я просто зареєструвався і подав заявку на крісло колісне на сайті Мінсоцполітики, де йшлося про допомогу людям з інвалідністю. Протягом трьох днів зі мною зв'язались, оформили заявку, і вже за місяць я отримав крісло з Німеччини. Коли постало питання про мою реабілітацію, дуже швидко відреагувала лікарня, в якій я лікувався, і за підтримки Міністерства охорони здоров'я і Міністерства оборони України мене направили на реабілітацію до Німеччини.

Потім, коли я повернувся в Україну, мені запропонували пройти курс лікування в Пущі-Водиці за столичними програмами для військовослужбовців. Потрібно відзначити, що медичне обслуговування в Пущі-Водиці надається на високому рівні: і тренажерна база, й умови проживання, і професійний рівень медичних працівників. Я, чесно зізнаюсь, не очікував, що у нас таке можливе.

Будь-яка людина може потрапити в ці програми, потрібно тільки вірити і звертатись із проханням. Не знаю точно, як на сьогодні, але тоді все працювало, і доволі ефективно. Гадаю, що допомога з лікування, реабілітації, протезування набирає ще більших обертів, адже в пресі часто з'являються повідомлення про те, що встановили нове обладнання, відкрили нові реабілітаційні центри тощо. Це стосується Рівненської лікарні, Львівських реабілітаційних центрів, до Києва багато постачається медичного устаткування. Усе це за гранті і кошти наших партнерів, і, звичайно, українських фондів, волонтерів.

Тобі допоможуть в якихось критичних ситуаціях, але ти передусім повинен самостійно, наскільки це можливо, працювати головою і фізично, маю на увазі спеціальні вправи для оздоровлення. І, головне, вірити та звертатись у відповідні інстанції.

Чому вирішили продовжувати працювати?

Удома можна з'їхати з глузду від неробства. Соціалізація обов'язкова. Тому й вирішив продовжувати працювати там, де можу бути найбільш корисним — у профспілці. Головна проблема, як на мене, кожен день добиратися на роботу. Перших пів року було надзвичайно важко. Кожен виїзд був маленьким подвигом,

але потім звикаєш. Це триває десь близько шести місяців.

Що найважче в цей період?

Важко опановувати нові місця. Наприклад, буде який-небудь захід, і в ньому запрошують взяти участь. Тож спочатку прошу своїх друзів, рідних чи колег підійти туди й з'ясувати, як заїхати, припаркуватись. Бо інакше можна приїхати й зіштовхнутися з тим, що не зможеш дістатись до запланованого місця, враховуючи мою особливість пересування. Але є вже такі місця, де я можу брати участь у семінарах, конференціях, інших заходах. Зрештою, мають бути й кафе, де можна провести ділові зустрічі. Але, можу сказати, що в Києві й області таких закладів дуже мало.

Але ж в Україні є нібито багато різних програм, які ще реалізовувались до повномасштабного вторгнення росії в Україну?

Незважаючи на те, що є багато програм з інклюзії, безбар'єрності, але діють вони здебільшого на шпальтах газет та в звітах чиновників, і там це виглядає набагато краще, ніж є насправді.

В інших українських містах ситуація, напевно, ще гірша?

Насправді не зовсім так. Багато зробили щодо інклюзії в таких містах, як Івано-Франківськ, Тернопіль, Чернівці, Львів, а в Києві ще біда. На доказ моїх слів: як я можу з мого службового місця, яке знаходиться неподалік Майдану Незалежності, під'їхати до прапорців, що там знаходяться, і віддати героям шану? Спуски в підземних переходах часто не працюють.

А як справа з іншими необхідними для життя закладами?

Багато зроблено з пандусами для аптек, банків. Однак як дістатись до них? Потрібно витратити дуже багато зусиль і ви-

рішити безліч усіляких головоломок, щоб потрапити до цього пандусу. Для галочки він є, але ним скористатись людина з інвалідністю часто не може. Місця на парковках — знак інвалідного візка, але паркуються всі. Особливо це полюбують робити люди на великих дорогих машинах. Я вже не кажу, що паркувальне місце, згідно з нормами, має бути в півтора рази більшим. Просто знак інвалідного візка не робить паркувальне місце придатним.

Ви працюєте і, напевно, тут теж мала би бути підтримка трудового колективу?

Підтримка колег на робочому місці полягає в тому, щоб не поводити себе з людиною, яка має інвалідність, як з неповносправною. Ставлення має бути, як до всіх інших людей, але треба пам'ятати, що прохання «зайди до мене в кабінет» передбачає більше 30 секунд для появи; не ставити завдань, які важко виконати через переміщення кабінетами, поверхами. Але якогось там показного жалю або окремого ставлення не повинно бути.

Ви, як заступник голови галузевої профспілки, що робите або ж як плануєте допомагати війнам на фронті та тим, хто повернувся?

Передусім це, звичайно, матеріальна допомога. Нещодавно проводили молодіжну платформу для нашої молоді, яка працює, і провели ряд аукціонів, благодійних заходів та зібрали чимало коштів для мого батальйону. Закупили необхідне обладнання,

в основному радіоелектроніку, й відправили їм. Також обговорили (прокачали) тему, щоб наші атомні електростанції вкладали гроші для створення безбар'єрного простору для своїх працівників з інвалідністю. Проблема номер один у людей, хто опинився в інвалідному візку, як дістатись до свого робочого місця. Коли це вирішено, тоді є соціалізація, людина заробляє гроші, відчуває, що потрібна людям, своїй державі. А це для таких людей головне.

Ви підтримуєте контакти зі своїми побратимами?

Буквально недавно приїжджали, бачився з ними. Хтось загинув, когось комісували, де-хто з наших хлопців перейшов до інших підрозділів. Учора сиділи до півночі. Запрошують приїхати до них. Відчув гостру ностальгію. Була б у мене можливість, я б обов'язково туди повернувся. Там життя наповнене сенсом не на 100, а на 200 відсотків. Там справжнє життя! Чому я так кажу? Тому що, коли ти військовий і захищаєш свою Батьківщину, землю, своїх дітей, то вище цієї роботи немає нічого!

Яким бачите й плануєте своє майбутнє?

Ця війна навчила мене нічого не планувати. Живу сьогоднішнім днем. Цікаво також дискутувати, яку Україну будемо будувати після війни.

*Розмову вів Роман Ратушний
Фото автора
та з особистого архіву
Павла Пруднікова*

Люди і метро

Київська підземка — простір прихистку й надії під час обстрілів і тривог у столиці. А ще — це простір, де люди знайомляться, підтримують один одного і разом не бояться, бо мають стійкий київський дух.

Своїми історіями, прожитими та побаченими в київському метро, діляться київські студенти.

Уляна:

«Одного разу, коли я вже під'їхала до Університету, я почула, як висирена, та відчула вібрацію в телефоні — це було сповіщення про початок повітряної тривоги. Я вийшла і помчалась до метро, щоб пересидіти там повітряну тривогу, але, як виявилось, біля входу вже була купа людей. Мені вдалось просунутись далі.

Я присіла на сходах неподалік входу в метро, вирішила погортати стрічку новин і раптом почула дуже гучний і сильний вибух. Багато людей у паніці, кричать, метушаться. У мене почалась наче німа паніка, я просто сиділа і нічого з цим зробити не могла, руки оніміли, ноги також, голова наче в один момент стала порожньою. Мабуть, то був сильний шок. Потім через декілька секунд я озирнулась і побігла всередину метро.

Вибухи не вшухали — і хвилювання наростало. Аж доти, доки з протилежного кінця метро один чоловік не почав співати. Одразу підхопили всі люди. Я також почала співати. Я співала до кінця, як і всі. Це був гімн. Гімн країни людей, чий моральний дух не вб'є жодна ракета, жодна куля. Саме у той момент я зрозуміла, що коли ми всі разом, нам нічого не страшно».

Аміна:

«На початку березня 2022 року, коли ситуація ставала все більш напруженою, я була змушена залишити рідний Київ і вирушити у Вінницьку область. Уже через місяць я мріяла про якнайшвидше повернення. Сумувала за вулицями Києва, за своїм домом, за друзями, за прогулянками та унікальною атмосферою столичного метро.

На початку червня я нарешті змогла повернутися додому. Відчуття радості переповнювало мене, коли знову побачила знайомі вулички. Але найголовніше, чого чекала з нетерпінням — це проїхатися в метро. Ця прохолода, запах, який ні з чим не зрівняєш, та величезний потік людей завжди були для мене особливими.

Коли я увійшла на «Мінську», мене охопила хвиля спогадів і емоцій. Я стояла на платформі і спостерігала за людьми навколо. Кожен із них поспішав у своїх справах, але всі вони були частиною того життя, яке мені хотілося повернути.

А потім я почула його — знайомий голос, який оголошував, що наступна станція — «Оболонь». Він був таким самим, як і раніше, і кожне слово звучало мелодійно і заспокійливо. Цей голос був для мене символом стабільності й надійності, нага-

дуючи, що життя продовжується, незважаючи ні на що.

Я відчула, як повільно повертаюся до звичного ритму міста. Київ, зі своєю унікальною енергетикою, знову став моїм домом, а метро — символом цього повернення».

Владислав:

«Київське метро, колись живий транспортний вузол, під час війни перетворилося на укриття та місце самовідданої праці. Ось декілька історій, які я чув:

- Станція метро «Золоті ворота» стала справжнім підземним містом, де люди жили тижнями на початку війни. Тут облаштували спальні місця, готували їжу, організовували концерти та навіть проводили уроки для дітей.

- Машиністи метро, ризикуючи життям, продовжували курсувати підземними тунелями, евакуюючи людей та доставляючи гуманітарну допомогу.

- В одному з вагонів метро народилася дитина. Ця подія стала символом надії та віри в майбутнє, адже життя продовжується навіть у найскладніші часи.

- Музиканти давали концерти на станціях, піднімаючи бойовий дух людей та даруючи їм хвилини радості.

- Люди ділилися їжею, водою та ліками з незнайомцями, підтримуючи один одного в скрутний час.

Київське метро стало не просто укриттям, а й місцем, де проявлялися найкращі людські якості: стійкість, співчуття, взаємодопомога та єднання перед обличчям спільного ворога. Ці історії нагадують нам, що навіть у темряві завжди є місце для світла, а людський дух неможливо зламати».

Софія:

«Маю в нотатках телефону одну цікавеньку історію. Сталось це нинішнього року. Зайшла до вагону метро, де вже їхала компанія трохи п'яних бабусь і дідусів. Гамір від них був страшенний, але я спіймала фрагмент діалогу.

Пані запитусь в пана:

— Ну, шо, де виходимо?

— На цій, на Площі Українських героїв. На місці наших

На стор. 26 фото Андрія Ходькова

поцілунків, — пані у відповідь регоче. — Там цілуватись було добре! Конструкція стійка.

Так цікаво, якими вони були колись, скажімо, коли були мого віку? Скільки всього пережили разом чи окремо? І чи дійсно там так добре було цілуватися?!»

Дарина:

«Хоч метро знаходиться й далеченько від мене, і я ним не так часто їжджу, та все ж одного разу відсиділа декілька годин на станції Хрещатик.

Мене здивувало те, як деякі люди знайомились, діти грались

разом, і як перебування в метро взагалі зближувало людей.

Мене зацікавив один хлопчик, що сидів один зі своїм собакою, поки інші діти разом грались на розстеленому пледі. Не пройшло й 2 хвилин, як ці діти звернули на нього увагу, почали кликати його й ділитись іграшками. Це було досить мило й зворушливо. Як виявилось, цей хлопчик ще й вивчав фокуси й почав демонструвати їх, ставши зіркою того дня не тільки для дітей, а й для дорослих».

Владислава:

«Одного навчального дня я, стомлена й без настрою, їхала додому в метро. Вагон був переповнений, люди сиділи й стояли, мовчки вдивляючись у свої телефони. На одній із зупинок двері відчинилися, і до вагона зайшов чоловік. Він був одягнений у військову форму, на обличчі виднілися сліди втоми, але очі сяяли добротою. У руках він тримав баян.

«Доброго дня, кияни!», — пролунав його голос, щирий і веселий. — «Дозвольте трохи розважити вас у цю непросту годину». І чоловік почав грати.

Спочатку мелодія була тихою й сумною, наче відображення на-

На стор. 27 фото Вікторії Заїки

строю людей у вагоні. Але потім вона поступово ставала жвавішою, веселішою.

Люди почали піднімати голови, дехто навіть знімав це на відео.

Я мимоволі й собі почала усміхатися. Ця несподівана музика, що летить з баяна, раптом розтопила лід напруги. Вагон перетворився на маленький острів радості й єднання посеред сірості війни. Чоловік грав із душею, його пальці віртуозно літали по клавішах, а його очі сяяли щасливим світлом. Коли він закінчив грати, вагон вибухнув оплесками.

«Дякую!», — кричали люди. — «Це було чудово!»

Чоловік усміхнувся й сказав: «Пам'ятайте, кияни, навіть у найскладніші часи не втрачайте надії та віри. Разом ми все подолаємо!»

З цими словами він вийшов з вагона, залишивши по собі атмосферу тепла й єднання. Я їхала далі, але вже не відчувала втоми й зневіри.

Ця несподівана зустріч з баяністом у метро нагадала мені, що навіть у найскладніші часи завжди знайдеться місце для радості й людяності. Я запам'ятала цей день».

Київ торує шлях до безбар'єрності

Забезпечення інклюзивності — це більше не питання вибору, а нагальна потреба, яку не можна ігнорувати. Через наслідки військових дій кількість людей з інвалідністю в Україні, і, відповідно, в столиці значно зростає, що робить питання доступності міського середовища особливо актуальним. Створення інфраструктури, яка враховує потреби всіх громадян, пріоритетне для формування справедливого й безпечного простору для кожного. Тож пройдемося тут кількома об'єктами безбар'єрності.

Оболонський шляхопровід

На Оболоні, на перетині вулиць Полярної та Богатирської, 30 серпня 2024 року було відкрито рух із з'їздами та заїздами на новий шляхопровід. Збудовано й підземний пішохідний перехід з пандусами для маломобільних груп населення, де враховано всі вимоги щодо

інклюзивності. Поки пандусами люди ще не користуються, бо тут закінчуються будівельні роботи та встановлюється покриття. Але планується, що пандуси будуть криті для комфортного користування ними при несприятливих погодних умовах. Є надія, що новий шляхопровід буде зручний не тільки для автомобілістів, а й для батьків із дитячими ві-

зочками, літніх людей і маломобільних громадян.

3D мапа 12 вокзалів України та інклюзивний вагон від «Укрзалізниці»

«Укрзалізниця» впевнено продовжує рух до безбар'єрності. 30 серпня в Києві відбулася презентація

інклюзивного вагона для групових перевезень пасажирів, які користуються колісним кріслом. Планується створити чотири окремих купе, в кожному з яких зможуть комфортно подорожувати дві людини в кріслах колісних і два пасажирів, що їх супроводжують. Самі купе зручно облаштують, встановивши два спальних місця, які зможуть

фіксувати тіло та змінювати кут нахилу. Поруч розташують кнопки виклику провідника, пристрій гучномовного зв'язку та пульт для керування освітленням. Проєкт передбачає спеціальні спальні дивани для супровідників. Вхід у вагон буде облаштований пандусом, а тамбур і вбиральні — адаптовані для людей у кріслі колісному. Перший такий вагон перевізник планує випустити вже наступного року. Також нещодавно «Укрзалізниця» створила інтерактивну мапу безбар'єрності 12 найбільших вокзалів України. На ній окреслені маршрути для маломобільних груп населення. Крім цього, вказані приміщення з сервісами для матерів із дітьми та нові інклюзивні вбиральні на вокзалах й у вагонах.

Театр без бар'єрів

Безбар'єрність — це значно більше, ніж просто фізична доступність у місті: пандуси, тактильна плитка, світлофори зі звуковим супроводом і зменшені бордюри. Безбар'єрність — це не лише про доступну інфраструктуру, а й про те, щоб усі мали однакову можливість користуватися різними послугами та сервісами столиці. Так само і з театрами: і сама будівля, і вистави мають бути доступними для кожної людини.

Київський національний академічний театр оперети став першим закладом у столиці, який реалізував вистави для людей з повною або частковою втраченою зору за допомогою аудіодискрипції. Це спеціальний голосовий супровід, який через технічні пристрої наживо подається глядачам із вадами зору та пояснює їм усе, що неможливо відстежити візуально: описує декорації, вбрання та дії артистів.

Про це більш докладно розповіла Кіра Степанович, аудіодискрипторка та кураторка проєкту «Тактильна адаптація вистав для глядачів Національної оперети України»:

«В театрі оперети за останні декілька років було реалізовано багато речей, які роблять відвідування театру більш доступним для людей з інвалідністю. Перші спроби доступних спектаклів для відвідувачів із порушеннями зору були у 2017 році після того, як Національна спілка театральних діячів України провела в партнерстві з Українською спілкою людей з інвалідністю дводенні семінари з аудіодискрипції. Вже зимою 2017 року в театрі відбулись пробні перші покази дитячих вистав з аудіодискрипцією. Наступним проєктом, який ми впроваджували, став «Арт-дія-інклюзія».

Ще був ряд проєктів. Останній — це грантування Українського культурного фонду «Тактильна адаптація вистав». У його рамках було створено цілі комплекси для п'яти вистав: «За двома зайцями», «Sugar, або в джазі тільки дівчата», «Тигролови», «Доріан Грей» і «Сімейка Адамсів». Що це за комплекси? Це, крім самої аудіодискрипції спектаклю, тобто словесного опису вистави, робилися такі речі: дві книги з тактильною графікою. Одна представляє костюми до спектаклів, друга —

декорації. Вони виконані в різних техніках. Кожне зображення має спеціальний опис, тобто аудіодискрипцію. Людина, яка приходить до театру на один зі спектаклів, має змогу познайомитися із зовнішнім виглядом костюмів і декорацій. Плюс були створені аудіовступи, які можна знайти на сайті театру. В них коротка інформація про сам спектакль, про головних героїв. І так само ці аудіовступи вміщують в собі описи костюмів і декорацій.

Під час недавнього ремонту було також перероблено зал, і в партері тепер є місця для крісел колісних. Тобто це стільці, що не зафіксовані на підлозі. Коли приїжджають відвідувачі, які користуються кріслом колісним, ці стільці прибираються, і на їх місце може спокійно стати колісне крісло. Так само було закуплено ще деяке устаткування для того, щоб перебування людей, які пересуваються на кріслах колісних, було більш комфортним. Це спеціальний підйомник, на який ставиться крісло колісне й завдяки працівникам театру цей підйомник допомагає спускати та підіймати його по сходах. Так само санітарні кімнати, тобто туалети, чоловічі й жіночі: під час ремонту були зроблені спеціальні кабінки для людей з інвалідністю. Також у кінці 2023 року і на початку 2024 року деякі з вистав на малих сценах отримали переклад жестовою мовою. Відбувалися покази за участі перекладача жестової мови, перекладачкою була Марина Ліфєрова. У планах робити театр ще більш доступним. Зокрема це адаптація більшої кількості вистав для відвідувачів із порушеннями зору, тобто це написання аудіодискрипції до цих спектаклів. Зараз, не дивлячись на те, що проєкт 2023 року був завершений, послуга аудіодискрипції все ще залишається

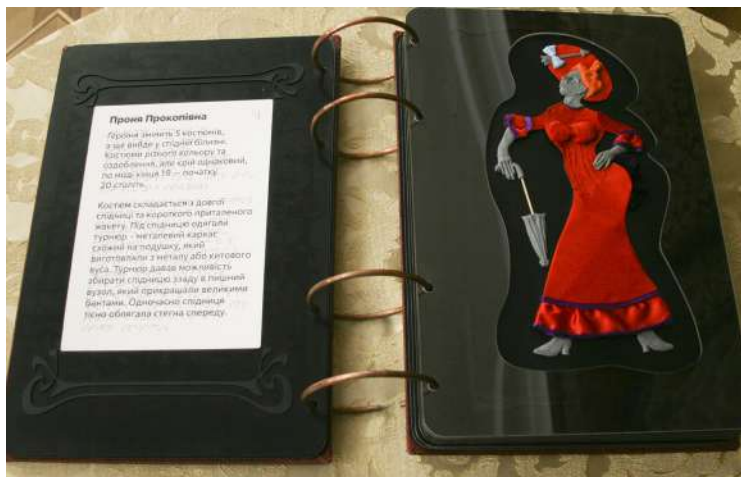

доступною. Достатньо купити квиток, зателефонувати адміністраторам заздалегідь і замовити послугу аудіодискрипції».

Загалом у Києві за рік цей театр відвідують понад 600 осіб з інвалідністю.

Отже, важливо, щоб мешканці столиці усвідомили, з якими викликами стикаються люди з інвалідністю та маломобільні групи. Тільки так можна ефективно впроваджувати принципи безбар'єрності у всіх її проявах: фізичному, інформаційному, цифровому, культурному, освітньому та економічному. Незалежно від того, наскільки сучасною буде інфраструктура — чи то зупинки, чи світлофори, — без поваги до інших і, зокрема, до людей з інвалідністю, справжня безбар'єрність залишиться недосяжною. Лише завдяки глибокому розумінню потреб вразливих груп населення та готовності змінювати власну поведінку, столиця зможе стати по-справжньому інклюзивною. Тільки через повагу та активні дії ми можемо досягти справжньої безбар'єрності у всіх її вимірах.

*Матеріал і фото готувала
Вікторія Руденко*

Репортаж

Чи є життя на лінії вогню і після...

На лінії вогню, де зброя вже випалила останні будинки, все ще знаходиться подих життя — собаки, котики та інші тварини. Їхня доля не менш трагічна за долю людей у таких зонах.

Героїчними зусиллями військових та волонтерів тварини отримують шанс на друге щасливе життя. Але де ж починається це друге життя? Сьогодні ми якраз проведемо вечір у такому місці.

Знайомство з Patron Pet Center

Ми прямуємо до 11 павільйону ВДНГ Києва. Саме тут знаходиться Центр adopції безпритульних тварин, і саме в цей час починається вигул собак. Усі ці подробиці ми заздалегідь дізнались, переглянувши їхню сторінку в інстаграмі. Усередині павільйону нас зустрічає великий хол зі сходами, де прямо навпроти входу розміщений стенд із логотипом та назвою центру, прикрашений до Геловіну. Ліворуч — будівельні матеріали, а праворуч — стіл, за яким сидять пані. Ми підходимо до неї та починаємо розпитувати про притулок. Нас одразу виправляють, що це центр реабілітації тварин, а не притулок. «Наша мета якнайшвидше реабілітувати та прилаштувати тварин у родини, щоб вони не жили тут вічно, як у притулку, а знаходили свої сім'ї», — пояснює пані. Після чого запрошує адміністраторку Олександру Пачітто розповісти нам більше та показати всіх мешканців.

Ми проходимо у двері поруч зі стендом, де перед нами — коридор із вольєрів у кілька поверхів, та ряд пластикових дверей, за якими за склом — допитливі собачі погляди.

Майже всі, кого ми тут бачимо, врятовані із зони бойових дій, бо основна мета центру — реабілітувати тварин прифронтової й фронтової території та прилаштувати їх у сім'ї. Зазвичай сюди вони потрапляють за запитом військових або за ініціативи волонтерів. Першим пунктом, куди врятовані тварини прибувають, є Харків, саме там знаходиться ветклініка, де їх повністю обстежують і вакцинують. Далі їх привозять сюди, де вони потрапляють у тимчасові доміжки — вольєри. Зазвичай собачки живуть по одному, тож у них є вільний простір, у якому є гідроізоляція, шумоізоляція, вентиляція та підлога з підігрівом.

Життя тварин у центрі

Один з основних пунктів адаптації тварин у новому безпечному середовищі — соціалізація. Травмовані минулим собаками та котиками вчать знову довіряти людям. У цьому їм допомагає натхненна любов'ю до них команда центру, до якої входять кінологи, кіпери та волонтери. Кіпери можуть годинами сидіти поруч із твариною, допоки вона не звикне. Так, наприклад, було з псом-агресором, Грегорі. Він гавкав на все, що бачив. Не було й мови

про те, щоб вивести його гуляти, бо Грегорі впадав у жакливу агресію. Тоді одна працівниця повністю взялась за його соціалізацію. Вона навіть у свої вихідні сиділа з ним. Грегорі був за зачиненими дверима, але він бачив її та зважав до неї. Так він став менше кидатися на людей.

Робота в команді центру є злагодженою. Загалом на одній зміні знаходиться шість кіперів: один займається котиками, інші — собачками. При соціалізації песиків роботу з ними починають кіпери. Коли вони бачать, що собака не є агресивним, його дають волонтерам на вигул, щоб він не звикав тільки до певних людей. Кінологи є в центрі не щодня, але періодично приходять та займаються з собаками. Вони тренують песиків, вчать їх спокійно реагувати на будь-які подразники. Волонтером же може бути кожен, хто приходить до центру з метою вигулу собак, прибирання вольєрів, миття мисок, набирання бутлів тощо. Завдяки цій додатковій допомозі кіпери мають більше часу займатися агресивними

собаками, а спокійніші «хвостики», як їх із теплом називає адміністраторка центру, мають можливість погуляти довше, ніж зазвичай. Хоч команда розуміє, що деякі можуть і не змінитися, але вони все одно роблять усе можливе для цього.

Наплив волонтерів у центрі достатньо різний. В один день у центр може завітати задля допомоги більше ста людей, в інший — не набереться і десяти. Буває так, що роблять корпоративні вигули, коли попереджають центр, що приїде певна велика кількість людей для цього. Цуциків на вигул менше, ніж дорослих собак, бо вони потребують більше часу, щоб навчитися довіряти незнайомим людям.

Окрім догляду та соціалізації собак, усі послуги є й для котів. З маленькими пухнастиками працює дві людини. Ранок у котячому відділі починається з огляду кожного мешканця, підсилення корму та доливання води. Ця ж людина займається годуванням собак, що є достатньо складним

процесом, тому що кожен мешканець має свій раціон залежно від здоров'я та уподобань. Зазвичай це займає десь півтори години. Після цього вже йде прибирання вольєрів котиків.

Також для тварин є обов'язковим догляд за зовнішнім виглядом, миття, стрижка, бо багато пухнастиків приїжджають у жахливому стані.

Мешканці

Після того, як ми побачили діяльність центру, йдемо знайомитися ближче з мешканцями. Олександра радо представляє нам свого улюбленця, Фендера. Він не із зони бойових дій, знайшли з братом у лісі, прив'язаними до дерева, ще цуценятами. Коли Олександра прийшла в цей центр, він тут уже був. Їхнє знайомство було складним, бо Фендер кидався та намагався вкусити дівчину. Та зараз ми лише бачимо, як радісно він зустрічає її, стрибає на неї та виконує команди, яких саме Олександра його й навчила. Дівчина каже, що пес дуже розумний, зазвичай кидається лише на тих, хто є потенційною загрозою. До прикладу, на прогулянці він намагався захистити від п'яного чоловіка, який щось їй кричав.

Ми оглядаємо вольєри та працюємо далі, де бачимо маленького песика, який сидить із повідцем. Нам пояснюють, що хвостатий хоч і може гуляти з людьми, але зазвичай не дається в руки, тому він одразу готовий до прогулянки без зайвих дотиків.

Підходимо також і до котів, де пані Олександра дістає одного з вольєра. Цей пухнастик з білими шарпетками — Ральф. Він дуже лагідний, тому одразу у відповідь обіймає дівчину. І коли настає час

повернення до своєї маленької домівки, Ральф починає чіплятися кігтями за кофту Олександри. Він потрапив сюди від військових, які одразу сказали, що він був домашнім. Можливо, за словами Олександри, його віддали люди, які розуміли, що не будуть евакуйовуватися, але хотіли врятувати свого улюбленця.

Після екскурсії центром нам дають першого собаку на вигул. Це Ромео. Він уже в поважному віці. На своє ім'я він не завжди відгукується, тому що вперто йде туди, куди сам спланував. Прогулянка не затягнулась, бо Ромео після невеликого кола біля центру потягнув всередину. Тоді ми зголошуємося взяти ще одного песика. Нас попереджають про те, що цей собака особливий і потребує чотири колеса на допомогу. Олександра на руках виносить не дуже великого рудого пса, який має піджаті задні лапи. Це Зара, вона з Херсонської області, одна з перших мешканок центру. Вона потребує особливої прогулянки, де завдяки спеціальному візку, Зара розминає свої лапи. Колись їй для реабілітації навіть купили басейн, але вона не оцінила такий подарунок. Тож Олександра причеплює Зару до візочка й показує, що нам робити. Собачку треба хвалити, підштовхувати та направляти, але вона й сама чудово справляється із завданням. Проте інколи Зара йде на хитрощі, щоб отримати смаколик.

Після розминки з нею нам пропонують взяти двох песиків. Це маленькі собачки, які вже прилаштовані в Німеччині. Один із них Гуччі, а другий — Еклер. Це дівчинка та хлопчик. Вони радісно зустрічають нас і починають стрибати на наші ноги. Це була найдовша прогулянка з трьох, тому що з цими маленькими дру-

зями не засумуєш. Еклер не давав Гуччі хоч на метр обганяти себе, він постійно плутовався об стовпи, стрибав на підвищення та тягнув до всього, що могло здатися йому цікавим. На протигагу дівчинка була повністю спокійною та майже не натягувала повідця. Вона елегантно йшла з того боку, з якого ти її тримаєш та завжди відгукувалась на своє ім'я. Саме на цих двох ми закінчили вигул собак, під час якого побачили, що в кожного песика є свій характер. Хтось іде на хитрощі, хтось активно стрибає в надії більше погуляти, але всі як один прагнуть людської уваги та турботи.

Прилаштування

Минулого місяця було прилаштовано п'ять собак та сорок вісім котів. Існує суттєва різниця, бо за песиками догляд складніший, як каже Олександра. Найпоширенішими категоріями тварин, яких рідко забирають, є великі собаки; собаки у віці, хоча й існують винятки, але все ж, наприклад, дуже лагідна та комунікабельна 10-річна Агата досі не знайшла свою сім'ю; ВІЛ-інфіковані коти, вони теж є неймовірно лагідними пухнастиками, проте люди все одно бояться їх брати.

За весь досвід роботи тут в Олександри був навіть випадок, коли центр прилаштовував папуг. Дівчина так згадує день зустрічі з птахами: «Це був ранок. Я ще сонна, мрію про каву. Стоїть машина. Думаю: «О, евакуація приїхала. Котики. Песики». Відчиняю двері, чую: «Чирик-чирик», думаю: «Що таке?», заглядаю, а там клітка з папугами. Їх швидко прилаштували».

Регулярно центр готує транспортування тварин до Німеччини, де їх візьмуть у родини. На місце цих хвостатих приїдуть нові, які потребують реабілітації. Також уже згадану Зару відправлять до США, де на неї чекає спеціалізований заклад.

Фінансування

Не лише фізичне волонтерство є однією з основ центру, а й фінансове, тому що державних інвестицій не залучено до роботи всієї організації. Окремою з потреб є наповнювачі для лотків, які дуже швидко закінчуються через велику кількість котиків. Більше про певні потреби центру можна почитати на їхній інстаграм-сторінці.

Розширення

Центр готується також до розширення. Наразі вони будують другий поверх, саме тому в холі можна побачити будівельні матеріали. Там будуть розташовані бібліотека, коворкінг та кав'ярня з котиками. Як і казала директорка Ірина Подвойська: «На території центру будується справжнє містечко для безпритульних тварин. Це унікальний простір, де в людей горять очі, коли вони бачать своїх підопічних, де кожен готовий зробити все, аби хвостаті змогли оговтатися від пережитого досвіду».

Загалом будь-хто з киян може стати частиною команди, яка допомагає тваринам. Варто лише прийти сюди, заповнити анкету та прочитати інструктаж, — кажуть у центрі.

*Матеріал підготували
Ксенія Нікішина та Надія Фіголь.
Фото Ксенії Нікішиної*

«Без волонтерів ми давно б програли...»

Як волонтери допомагають столичному військовому госпіталю і чому вони не «втомилися» від війни

Волонтерство сьогодні має залишатися актуальним, як ніколи. Це не просто допомога, а обов'язок, який має відчувати кожен українець в умовах війни. Кожен внесок — навіть найменший — піднімає бойовий дух і дає нашим захисникам відчуття підтримки з тилу. Волонтерство об'єднує людей різного віку та професій. Але всіх об'єднує одна мета — наблизити перемогу.

Саме на цьому тримається діяльність громадської організації «Волонтерська сотня Добровольця», яка понад десять років допомагає пораненим бійцям, військовим медикам, сиротам та багатьом іншим людям, які потрапили у складну ситуацію внаслідок війни.

Організацію було засновано ще 2014 року й відтоді вона постійно допомагає Головному військовому клінічному госпіталю в Києві.

Щодня її волонтери доставляють гуманітарну допомогу, збирають кошти, забезпечують шпиталі всім необхідним. А ще — допомагають військовим на фронті, щомісяця надсилаючи туди тонни найнеобхіднішого: медикаменти, медичне обладнання, засоби гігієни, господарські товари для мобільних шпиталів тощо.

«Зараз це спільна справа — зробити все, аби зберегти життя українців та нашу націю, — каже Олена Яремка, волонтерка, яка регулярно привозить допомогу в госпіталь, — кожен повинен робити те, що від нього залежить, незважаючи на військовий він чи цивільний».

Для військовослужбовців, які перебувають у госпіталі, ця допомога відчутна. Сергій розповідає, що став на захист України на другий день повномасштабного вторгнення росії в Україну: в обід отримав автомат, а вже ввечері стояв на блокпосту.

«Ніхто не приходив і не казав: «Ти нехай берися до справи!». З перших днів війни я бачив інше: люди самі йшли допомагати. І багато людей підтримувало нас, було видно, що всі щиро переживають. Сьогодні, — з жалем констатує військовий, — ситуація змінюється, допомоги стає менше. Буває, чуєш, як люди кажуть: «ми втомилася», чи знаходять інші виправдання. Але війна не може когось торкатися, а когось — ні. Я нікого не засуджую, допомога — справа добровільна, і кожен має право вирішувати сам. Та якщо

ми зупинимось... Просто не треба зупинятися...»

Волонтерська допомога для Сергія — значно більше, ніж базові речі на кшталт зубної щітки, шампуню чи теплої одягу. Це ще й моральна підтримка, яка приходить разом із людьми, які його не забувають. Волонтери не лише приносять необхідне, а й приходять з усмішкою та теплими словами, що робить цей день трохи світлішим.

Для нього особливе значення мають подарунки від дітей: «Викликають теплі, світлі відчуття. Знаєте, як ото кажуть — веселка і єдиноріжки бігають — оце таке щось приємне. Коли ми були їхнього віку, не розуміли, як це все, ми бачили війну тільки на екранах телевізора чи в кінотеатрах, і то було страшно. А зараз, коли діти малюють танки, трохи сумно. Але коли щось радісне — це надихає».

Допомогу волонтерів особливо цінують на фронті. Військовослужбовець Євгеній, який нині лікується в госпіталі, згадує, яку радість приносили йому подарунки від дітей: «Коли діти дарують свої малюнки, це гріє навіть у сирих окопах», — каже він.

Його сусід по палаті Дмитро додає: «Дає сили ще й розуміння, що багато людей тебе підтримує. Без волонтерів ми б уже давно програли».

Далеко не завжди вдається закривати всі запити. Особливо останнім часом. Юлія Ніжник-Зайченко, волонтерка, пояснює: «Зараз зменшилась допомога. Люди втомилася. Вони не довіряють волонтерам, тому ми всіх запрошуємо до нас. Коли працюєш у «Сотні», одразу все видно і відпадає багато запитань. І коли люди

бачать, як допомога опиняється у воїнів у руках, як вона доїжджає на фронт, уся недовіра зникає!»

Попри все волонтери продовжують працювати. Андрій, колишній військовий, а нині волонтер, зазначає: «Найбільші труднощі у волонтерстві зараз — це збір. Збори не набирають, на жаль, достатньої кількості для закупівлі необхідних речей».

З труднощами зіштовхнулася наприкінці третього року війни не лише «Волонтерська сотня Добровольця», а й волонтерський рух загалом. Про це пишуть медіа, і про це зазначають у своїх звітах відомі українські благодійні фонди. Кожен третій українець, який донатить із 2022 року, зменшив обсяг своєї допомоги. Про це свідчить опитування, проведене фондом Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова цього року у серпні. Причина — погіршення економічної ситуації та відключення електроенергії, які змусили українців вкладати кошти в альтернативне енергообладнання. Крім того, війна триває не перший рік, а тому, на жаль, стала буденністю. Усе це змушує волонтерів працювати зі ще більшою віддачею та шукати нові мотивації для українців.

Олексій — ще один пацієнт військового госпіталю. За роки повномасштабної війни пройшов через багато випробувань. Згадує, як захищав Миколаїв на початку вторгнення. Одного разу, коли він разом із побратимами тримав позиції, до нього під'їхала родина місцевих із п'ятирічною дитиною. Вони дізналися про по-

треби військових, і всі речі зібрали буквально за ніч. І досі Олексій береже спільну фотографію з ними. «Волонтери дістають усе — від продуктів харчування до медикаментів, — каже він, — так, вони вже втомилася, важко, чоловіки на фронті воюють, а жінкам доводиться працювати майже самотужки, без їхньої підтримки... Але дівчата якимось чином усе одно збирають нам допомогу».

Волонтерка Юлія також втомилася. Як і ми всі. Та все ж щодня приїжджає у військовий госпіталь, доставляючи посилки з пошти, які надсилають небайдужі люди з усієї України та з-за кордону: продукти, медикаменти, теплий одяг... Інакше просто не може бути: «Зараз усі мають дбати про країну: ти або в ЗСУ, або для ЗСУ!»

Кожен із цих голосів — заклик не стояти осторонь. Волонтери та військовослужбовці щодня працюють на межі людських сил, щоб наблизити нашу спільну перемогу. Кожен із них бачить цінність навіть у найменшій допомозі, у звичайному пакеті з теплими речами чи дитячому малюнку. Вони знають, що ця підтримка — те, що дає їм сили далі триматися разом.

Тож щоразу, коли ви знаходите тисячу причин, щоб не волонтерити, згадайте, як важко військовим, подивіться на карту бойових дій і подумайте, що саме ви можете зробити сьогодні. Зараз, як ніколи, потрібні руки, які можуть робити багато корисного, а ще — небайдужі серця.

Авторка Світлана Пеляк
Фото Юлії Ніжник-Зайченко

Мистецтво як зброя і як можливість зцілення та відновлення

«Мистецтво — це потужна сила, а в умовах жорстокої війни за національну ідентичність та незалежність найголовніша візія митців — своєю творчістю зцілювати і відновлювати українців духовно», — переконаний голова Національної Співки художників України, заслужений художник України **Костянтин Чернявський**.

Українське мистецтво — справжня зброя на важливому напрямі нашого опору — культурно-гуманітарному. І це цілком закономірно. Адже ворог у своєму одвічному прагненні поневолити волелюбних українців, насамперед, намагається знищити, зламати Україну духовно. Саме тому так затято, варварськими засобами, несумісними із загальнолюдськими цінностями зразка ХХІ століття, з перших днів вторгнення знищують музеї, бібліотеки, спалюють книжки, викрадають та вивозять українських дітей, чинять лінгвоцид на тимчасово окупованих територіях.

Українські митці активно цьому протидіють. Тож гідною творчою відповіддю ворогу є постійні виставки, мистецькі проекти, які реалізує в тому числі й Національна спілка художників України. Протягом листопада у виставкових залах НСХУ було показано експозицію «Полум'яний тил. Шлях до Перемоги», присвячену героям українського спротиву в тилу. А митці, які представили свої роботи, розповідають про щоденний, часом прихований від загалу, подвиг рятувальників, поліцейських, лікарів, учителів, залізничників, будівельників, волонтерів. Іноді їхня праця може видаватися непомітною. Проте без неї неможливо уявити стражданий мільйонами українців шлях до Перемоги.

Голова НСХУ України, заслужений художник України Костянтин Чернявський зазначив, що цей проєкт присвячений усім українцям, які сьогодні захищають країну і працюють під постійними тривогами, атаками, обстрілами, рятуючи і допомагаючи.

«Перші, хто приходить на допомогу — це працівники Державної служби України з надзвичайних ситуацій, лікарі, волонтери, інші. Попри всі ризики, вони допомагають першими і рятують життя наших українців», — підкреслив він.

Власне, й назви робіт, які представлені на виставці, більш ніж красномовні: «В реанімації», «Київ після прильоту», «Охматдит після влучання», «Вкрадене дитинство» тощо. Цей проєкт — черговий етап, продовження низки культурно-мистецьких ініціатив, які реалізує НСХУ з перших днів повномасштабного вторгнення. Це, зокрема, такі проєкти, які одночасно є й назвами виставок, як «Нескорені міста України», «Крим — це Україна», «З вірою в Перемогу», «Свою Україну любіть», «Право на життя», «Нескорене Прикордоння» та чимало інших.

«Повномасштабна війна змінила нас усіх. Змінила країну, громадян і, звісно, мистецтво, яке, на відміну від російського, є по-справжньому аутентичним; має європейське коріння, на якому, власне, тримається українська нація», — говорить очільник НСХУ.

«Пам'ятаю, як за кілька днів до повномасштабного вторгнення мене запитали журналісти, чи потрібне мистецтво і чи на часі, коли в Україні триває війна з 2014 року... У мене не було сумнівів щодо відповіді. Адже, коли лунають гармати, мистецтво не повинно мовчати».

І справді, фактично, з перших днів повномасштабного російського вторгнення НСХУ перетворилась у справжній мистецький форпост. Усі зусилля тоді були спрямовані на охорону будівлі Національної спілки художників України. «У найстрашніші дні 24–25 лютого цілодобово перебував на роботі. Треба було все убезпечити. За допомогою наших захисників, сил тероборони, міліції, змогли вистояти, — ділиться спогадами Костянтин Чернявський. Саме тоді стало зрозуміло, яким є справжній сенс та основне покликання митців наразі — попри всі загрози та виклики продовжувати працювати, створювати твори мистецтва».

Ще одним важливим напрямом було забезпечення евакуації митців, передусім, з прифронтових регіонів. «Тоді всі ми згуртувались і діями консолідовано. Як справжній мистецький фронт, на якому ми працюємо й нині. Залучали міжнародні організації, фонди. Західні та центральні області прийняли наших колег, багато з яких залишилися без житла та засобів існування», — розповів голова НСХУ.

До речі, вже в перші дні повномасштабного вторгнення було засновано Міжнародний благодійний фонд НСХУ, який діяв як гуманітарний хаб, надаючи допомогу ЗСУ, вимушеним переселенцям, митцям, дітям.

У цих надскладних умовах Спілка не припиняла роботу над мистецькими проєктами. Першим з них була виставка «Нескорена країна», відкриття якої зібрало в Центральному будинку художника рекордну кількість відвідувачів, якої не було за всю історію цієї установи. Друга велика символічна подія — виставка «Там, де ми є» — відбувалась у Харкові в обласному художньому музеї, попри постійні обстріли та небезпеку. Цю унікальну виставку побачили в багатьох містах України. Спілка виступила ініціатором низки інших проєктів, серед яких «Маріуполь — душа України».

Проект наразі вже побачили в багатьох країнах Європи — Польщі, Балтії, Німеччині. На черзі виставки у скандинавських країнах. НСХУ працює над тим, щоб ці унікальні роботи побачили в більшості країн Європи та світу.

Власне, щодо творчості Костянтина Чернявського. Він — представник знаної мистецької династії Чернявських, засновником якої був майстер станкового живопису, народний художник України, лауреат Шевченківської премії Георгій Чернявський.

«Земля предків», «Тривожна весна», «Маріуполь — наш фор-

Триптих Костянтина Чернявського «Закривавлений Дніпро»

пост», «Чернігів у вогні», «Ода Десні», «Вкрадене дитинство», «Зкривавлений Дніпро» — усе це назви робіт, створених Костянтином Чернявським після початку повномасштабного вторгнення. Раніше він працював у жанрі ліричного пейзажу.

«Зараз нічого, окрім тем, пов'язаних з боротьбою, силами героїчного опору, зруйнованими, але незламними українськими містами, я не можу реалізовувати суто психологічно, — наголошує

він і продовжує: українська земля, загалом природа настільки неповторна, унікальна, її краса настільки вражаюча, що відтворювати її можна постійно. Мрію, що після війни зможу повернутися до вічних класичних тем і сюжетів. Наразі ж усі дії, зусилля, як творчі, так і організаційні — лише для нашого опору та Перемоги!»

Авторка Олена Котляр
Фото Роман Ратушний,
Олександр Цибульський

Костянтин Чернявський «Вкрадене дитинство»

Хто такі зниклі безвісти люди і хто займається їхнім пошуком: роз'яснення правника

З початку повномасштабної військової агресії росії проти України спостерігається зростання кількості осіб, які зникають безвісти.

Згідно зі статистикою Міністерства внутрішніх справ України, станом на листопад 2024 року в Україні нараховувалося 53 868 осіб, які вважаються зниклими безвісти, серед яких — цивільні, військові, а також діти. Тому розшук цих людей — одне з головних завдань нашої держави, як і визначення на нормативно-правовому рівні правового статусу особи, зниклої безвісти.

2 липня 2018 р. було ухвалено Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти», що набув чинності 2 серпня 2018 р. На жаль, цей закон не працює повною мірою, хоч і минуло чимало часу з моменту його ухвалення.

Визначення «особи, зниклої безвісти»

Тривалий час визначення «особи, зниклої безвісти» не мало належного закріплення, адже у науковій літературі та в законодавстві траплялися різні формулювання.

Так, «Юридична енциклопедія» за редакцією Ю. С. Шемшученко пропонує дефініцію — «безвісти пропалий» (особа, яка зникла раптово і місцеперебування якої невідоме) та не дає чіткого розуміння цього терміна.

У цивільному законодавстві вживають термін «фізична особа безвісно відсутня». Відповідно до ст. 43 Цивільного кодексу України, фізична особа може бути визнана судом безвісно відсутньою, якщо протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування.

Згідно зі ст. 46 Цивільного кодексу України, особа, оголошена померлою, — це оголошена на підставі рішення суду фізична

особа: а) щодо якої у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування протягом трьох років; б) яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку — протягом шести місяців; в) яку можливо вважати загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру — протягом одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; г) яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій. З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців. Фізична особа оголошується померлою

від дня набрання законної сили рішенням суду.

Згідно з Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти», особа, зникла безвісти — це фізична особа, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування на момент подання заявником заяви про її розшук. Серед правників таке визначення вважається найбільш прийнятним.

Хто може бути заявником про зникнення особи

У ст. 18 цього ж закону дається чіткий перелік осіб, які можуть бути заявниками про факт зникнення особи. Зокрема, заява може бути подана родичем такої особи, представником військового формування, органом державної влади, органом місцевого самоврядування, об'єднанням громадян або будь-якою іншою особою, якій стало відомо про зникнення. Також заява про розшук особи, зниклої безвісти, може бути подана Комісією з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, якщо вищезазначені особи звернулися до неї з повідомленням про зникнення особи.

У визначенні не вказано, протягом якого строку не має бути відомостей про місцеперебування особи. Натомість, у законодавстві наголошено, що особа вважається зниклою безвісти до моменту припинення її розшуку. Якщо особа, зникла безвісти, оголошена померлою, але її місцеперебування, місце поховання чи місцезнаходження її останків не встановлено, проведення розшуку такої особи

не припиняється до встановлення її місцеперебування, місця поховання чи місцезнаходження її останків.

Які юридичні наслідки визнання особи, що зникла безвісти?

Це питання дещо розкрито у ст. 44 Цивільного кодексу України, де йдеться про опіку над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, а також особи, зниклої безвісти, зокрема вказано:

1) на підставі рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою нотаріус за останнім місцем її проживання описує належне їй майно та встановлює над ним опіку;

2) за заявою зацікавленої особи або органу опіки та піклування над майном особи, зниклої безвісти, опіка може бути встановлена нотаріусом до ухвалення судом рішення про визнання її безвісно відсутньою.

Варто звернути увагу на другий пункт, де вказано, що опіка над майном особи, зниклої безвісти, може бути встановлена нотаріусом до ухвалення судом рішення про визнання її безвісно відсутньою. Тобто безвісна відсутність особи встановлюється рішенням суду, а для визнання особи, зниклої безвісти, такого рішення не потребується.

Обставини зникнення

Особа може зникнути безвісти за різних обставин. У чинному законодавстві виокремлено види «осіб, зниклих безвісти, врахо-

вуючи обставини, за яких вона могла зникнути», а саме:

- особа, зникла безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом — особа, яка зникла безвісти в зоні збройного конфлікту під час проходження нею військової служби або за будь-яких інших обставин, що підтверджують факт перебування особи у цій зоні;
- особа, зникла безвісти за особливих обставин — особа, зникла безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, заворушеннями в середині держави або у зв'язку з надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру або іншими подіями, що можуть спричинити масову загибель людей.

Категорії зниклих безвісти осіб

У науковій літературі подано поділ осіб, зниклих безвісти, на категорії. Окремі вітчизняні науковці також до безвісти зниклих відносять фізичних осіб (пересічних громадян), дітей, фізичних осіб-боржників тощо.

Окрему групу безвісти зниклих осіб у сучасних умовах становлять військовослужбовці, які поділяються на три категорії:

- 1) загиблі чи страчені в полоні, чиї тіла або залишаються на місці бою, або поховані часто в безіменних могилах;
- 2) перебувають у полоні «офіційних» структур сепаратистів, або ж їх насильно утримують в інших незаконних збройних формуваннях;
- 3) перейшли на бік ворога або втекли із зони проведення військового зіткнення, можуть перебувати як на українській території, так і в інших країнах.

Працівники правоохоронних органів, що здійснюють розшук осіб, відзначають, що особа може зникнути безвісти внаслідок виникнення у неї заборгованості, у зв'язку із загостренням в особи психіатричного, психологічного захворювання, внаслідок втрати пам'яті тощо.

Коли особа набуває статусу зниклої безвісти

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» особа набуває статусу такої, яка зникла безвісти,

з моменту подання заявником заяви про факт зникнення особи безвісти та її розшуку. Також вона набуває такого статусу за рішенням суду, що може визнати її безвісти відсутньою або оголосити померлою.

Хто займається розшуком осіб, зниклих безвісти

До органів, уповноважених на розшук осіб, зниклих безвісти, належать Національна поліція України та підрозділи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, визначені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». Ці повноваження окреслені також і в Законі України «Про Національну поліцію».

Також, згідно зі статтею 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативно-розшукова діяльність здійснюється ще й такими структурами:

- Державним бюро розслідувань, а саме оперативними, оперативно-технічними, внутрішнього контролю, забезпечення особистої безпеки підрозділами;
- Службою безпеки України — контррозвідкою, військовою контррозвідкою, відділом захисту національної державності, спеціальними підрозділами боротьби з корупцією та організованою злочинністю, оперативно-технічними, внутрішньої безпеки, оперативного документування, боротьби з тероризмом і захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів;
- Службою зовнішньої розвідки України — агентурною розвідкою, оперативно-технічними відділами, відділом власної безпеки;
- Державною прикордонною службою України — розвідувальним органом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону (агентурної розвідки, оперативно-технічним, власної безпеки), оперативно-розшуковими підрозділами відповідно спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону та його територіальних органів, підрозділами з охорони державного кордону та морської охорони, відділами внутрішньої безпеки, власної безпеки, службами оперативного документування та оперативно-технічними;

- Управлінням державної охорони — підрозділом оперативного забезпечення охорони винятково задля безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона;

- органами доходів і зборів — оперативними підрозділами податкової міліції та підрозділами, які ведуть боротьбу з контрабандою;

- органами і установами виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України;

- розвідувальним органом Міністерства оборони України — оперативними, оперативно-технічними, власної безпеки;

- Національним антикорупційним бюро України — детективами, оперативно-технічними службами, службою внутрішнього контролю.

Законодавством встановлено, що проведення оперативно-розшукової діяльності іншими підрозділами зазначених органів, підрозділами інших міністерств, відомств, громадськими, приватними організаціями та особами забороняється.

Про Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин

Згідно з Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти», створено Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Проблемою на сьогодні залишається те, що такий Реєстр не є загальнодоступним, інформація про осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, що міститься в Реєстрі, може надаватися родичам таких осіб, заінтересованим особам, заявнику, органам, уповноваженим на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти, у межах та обсязі законодавством, на підставі запиту про надання інформації,

поданого до Комісії з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин (ст. 15).

Як це відбувається в інших країнах?

Якщо вибірково проаналізувати досвід деяких країн, можемо побачити, що розшук осіб, безвісти зниклих, різниться.

Так, у США в 2006 р. була створена національна пошукова електронна система NAMUS, яка містить файли про всіх зниклих, і ці файли перебувають у відкритому доступі. Користувач може сам шукати через систему зниклу людину за ознаками: зростом, кольором шкіри, статтю, віком, татуюванням.

У Мексиці Генеральна прокуратура та Міністерство внутрішніх справ створили спеціальний орган, який буде займатися роботою з пошуку зниклих безвісти людей і залучатиме до процесу експертів та родичів зниклих.

В Іспанії зниклими безвісти займаються як державні, так і різні некомерційні організації та асоціації. Існує велика некомерційна державна асоціація «Sosdesaparecidos», яка допомагає в пошуку рідним і близьким зниклих.

Цей та інший міжнародний досвід може бути корисним і для використання його в Україні. Зокрема досвід США щодо функціонування реєстру осіб, зниклих безвісти, вільний доступ до якого мав би будь-хто, кому інформація з реєстру необхідна для професійної діяльності або для пошуку своїх рідних, близьких. Це могло б пришвидшити процес пошуку.

Автор Дмитро Бойчук, доцент кафедри публічного права Факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. Фото Національна поліція України

Поети сучасності

«Коли гримлять гармати, музи мовчать» — відома фраза. Але в Україні війна не зупиняє творчість. Навпаки. Творчість потужно виринає і також воює з ворогом, змальовуючи дійсність у всій своїй масштабності, надихаючи людей та вселяючи надію. Україна талановита в усьому. Тож вашій увазі поезія сучасних українських поетів, які мають місію відчувати глибинність моменту і донести це читачеві.

Тетяна Шептицька

Дослідниця, поетка, авторка 2 поетичних збірок, журналістка, громадська діячка, перекладачка, літературна редакторка. Заступниця генерального директора з наукової роботи Національного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили».

Відправляй хлопців

Маленька київська дівчинка
навокільшках пошепки звіряється
про розгублені мамині очі
холоднечу метро
нічних монстрів зі снів
що гудуть повітряними тривогами
і найбільший страх —
загубитися на вокзалі
перед дорогою в нікуди.

Маленька мариупольська дівчинка
втиснувшись у стіну
мовчить про вогкий підвал
ворожі літаки
що гудуть немов шершні
наталовані краденим медом
малюнки тінями на стіні

і найбільшу втрату —
іграшкового цуцка
що назавжди залишився
гратися в тому підвалі.
Маленька українська дівчинка
у якої за плечима
40-річні крила
обпалені криками і спогадами
тихо говорить:
«Відправляй хлопців».

Жінки моєї землі

Янголи й відьми через одну.
І Той, хто сидів у скалі
Стає Тим, хто іде на війну.
Варяться в казанах
Амброзія, дикий мед —
Російський корабель іде нах.
Мара викладає такмед.
Кікімори Лада плете
З обіймів і веремій.
Вороже військо паде!
Бо ми на землі! Своїй!

Теорія білих смуг

В'їжджаєш у місто безсоння
й нічних тривог,
де пахне повітря
вишнями й поїздами,
і мовчки провадиши
купейний свій діалог,

з Дніпром і деревами,
спогадами й книжками.
І хмари, мов дрони,
відстежують кожен рух,
і мокрий світанок дратує
вузькими стежками.
А ти вперто віриш
в теорію білих смуг
і в те, що ці смуги любов
бронює за нами.

Башибузюцька борня

безпробудна безмежність
барилами брази
бенкетує бентежно, беручи бариші.
березневого блиску безпечної брами
бруд боїться.
бійців бережуть бліндажі.
бовваніє буркун. бойовисько банкує.
бунтівливий батіг б'є болюче. бодай
борицвітом буйни, бо бідою білує
будень. біжу.
бруднопика брідото, бувай!

Джаз

поранене сонце сповзає за обрій...
так тяжко сьогодні шукати себе.
і хочеться зникнути, наче ті обри,
бо будеш — не будеш... кого це гребе?
кричатиме місто під хрип саксофону,
а темінь ковтне й не помітить облич.
і я збережуся на сімці айфону
Того, хто створив нас із протиріч...

***

Зітхає сніг. Сіріють гострі крони
Дерев, які заснули на повно.
Голодні й заклопотані ворони
Собою гріють сріберну броню.
Страждає світ окремішністю Бога,
Усе не так, не звідси й не туди.
І наче кішка, лащиться дорого,

Сергій Пантюк

Письменник, автор 19 поетичних збірок і 7 прозових книг. Перекладач, редактор, журналіст, громадський діяч і видавець, з лютого 2022 — у лавах ЗСУ. Засновник усеукраїнського фестивалю поезії та авторської пісні «Під знаком Водоля» (1996, з 2008 — «Сліва-фест», з 2012 — «Віршень»).

Пантруючи незаймані сліди.
Позаду ніч. І ти нарешті вдома,
І на сніданок — кава і хурма.
І ця зима чомусь така зникаюча,
І майже незнайома ця зима...

Сосна Йогансен

І знайдеш десь перевернутий корінь,
Такий незграбний,
такий чудернацький і бурий...
...і наречуть йому
химерне наймення — Йогансен.
Найвищу сосну Биківнянського лісу
Можна визначити лише із дрона,
Але поки дрони на війні,
Тут вистає і серця.
Найвища сосна Биківнянського лісу
Не зважає на дощі та вітер,
Якщо навіть зламують,
Янгол знову здійме у небо за чуба.
Я хотів погомоніти з нею,
Але не наважився,
Торкнувся лише до кори, а там
Замість живиці кров...
... Колись тут, кажуть,
працювали археологи
Шукаючи правди.
Ім заважав корінь сосни
Дивний, гудзуватий,
покручений корінь.
Його вже хотіли добряче підрубати,
Але раптом почувся шепіт:
«Не треба. Це я. Йогансен...»
Археологи поспіхом
згорнули розкоп
І більше не поверталися
до того місця...

Пам'яті Тодоса Осьмачки

Недотеплом накочується тінь,
У масну ріллю втинається і грузне.
Вистукують дзьобами чорногузи
Химерний код звитяг і потрясін.
Усе тривало, та не відбулось,
Бо сіре налягло на кольорове.
І вечір відчавсо хмурить брови
Й зітхає, мов закоханий Тодос.
А відсвіт сонця, як від кулі знак
На тілі (тілі?) небесному ятриться,
І літо утікає, мов черниця,
Допоки серце не сказало «Так!»

Подружжя поетів Тетяна Шептицька та Сергій Пантюк

Коментар Сергія Пантюка до своєї нової книги «Фікус Бенджамін розповідає про щастя»:

«Ця книга в чомусь трохи унікальна. Десять відсотків сімдесяти її було написано в окопах. Що є доброго в окопі? Коли ти спати не можеш, тому що кожен хвилину чогось чекаєш, мусиш дивитися весь час у теплик, чи не лізе там якась наволоч, якісь «воші». От у цей час ти сидиш, одним оком поглядаєш, а другим — щось пишеш. У мене є телефон, який я вожу з собою. Тож він є співавтором книжки. Коли були перерви дво-, тридобові, я писав. Так і написалася ця книжка. Чому вона така? Бо я за своїм внутрішнім єством дуже люблю рослини, тварин і вірю в існування домовичків. Якщо хтось вночі грюкає по хаті, то я знаю, що це наш Добрик. То вони з котом щось роблять. І звідси з'явилася ця ідея. А ідея лінії хлопчика була ще з 2014 — 2015 року, коли ми доброволити на Донбасі. Був такий випадок: хлопчики місцеві розповіли, що їм щось під школу прилетіло та багато учнів постраждало. Один із них щось каже, а другий — до нього: «Так, одноногий, ти забрехався!» І тут я бачу, що в хлопчика протез. Мене це вразило тоді настільки, що я з цим жив, не знав, куди це діти. Та ось воно все в одну книжку злилося. Тобто той період, цей період — і вона отака вийшла».

***

Прощаючись,
стелить Покрова
Свої плащаниці повсюдно.
Ця осінь така вибухова,
Що й шурхоту віршів не чути.
Згасають конвульсії літа
У хвищі барвистих заметів,
І чарка туманом налита,
Щоб смерть оминала поетів...

Казкове межисвіття

Пам'яті матері й тата
Чи здалося, чи тільки згадалося,
Та про це не напише ніхто.
Польовою дорогою пхалося
Чарівне стародавнє авто.
Мелодії клаксоном сіяло,
Електрокаром стати мріяло,
Та знало: доки пил не вляжеться,
Найкраща казка не розкажеться.

Між озерами

й чаплячим висілком
Снився серпень сухезній стерні.
Від крайнеба до хутора Витівка
Бігли коні, також чарівні.
На сонце лагідне косилися
У вірші вранішні просилися,
Та знали: поки пил не вляжеться,
Крутецька казка не розкажеться.
Певне, все зупиняється зрештою,

Незворотна така течія.

Лісовою звіриною стежкою
Прошував звичайнісінький я.
І чарів теж мені хотілося,
І на думці пісня ця вертілася,
Та знав: допоки пил не вляжеться,
Й погана казка не розкажеться...

Матеріал і фото підготувала
Вікторія Руденко

Людмила Таран: «Розбрат нам категорично протипоказаний»

Пані Людмилу, як почалася ваша письменницька кар'єра? Що спонукало писати?

Усі практики вчать, що треба мати мету і йти до неї через ствердження свого бажання. Щиро скажу: не мала мети стати письменницею. Просто мені писалося і я це робила, щойно відчувала бажання взяти ручку. Мабуть, із десяти років почала складати віршики. Вони були наївні. Я пам'ятаю свій перший віршик, який потім читала на дитячих шкільних ранках.

Прийшов-пролетів час так швидко, що сама собі не віриш. Звичайно, життя завжди чогось навчає. Запитую не раз себе, чи йшла своєю дорогою? Так, можу відповісти: я прожила своє життя, яке відповідало моїм потребам і бажанням. Усе — за рахунок власних зусиль, а не клопотанням і старанням батьків або інших.

Коли нас, іще школярів, збирали на творчі семінари, пригадую з тих часів ціле гроно цікавих імен. Це були справді талановиті діти. Але багато хто потім «пропав». Я намагалася декого знайти, відшукати. Де поділилися талановиті дівчата, талановиті хлопці? Дівчата-віршотворці «зникли» в сім'ях. Цей вибір — творчість або родина — завжди постає. Я все життя, як і багато моїх колеганок, працювала, не було жодного року, щоб я не «ходила на службу», крім декретної відпустки. Щодня мала повний робочий день, але, як більшість наших жінок, після роботи вдома мала готувати їсти, доглядати дитину, тримати дім (тобто квартиру). І добре, якщо допомагав чоловік. Я ніколи не відчувала, що мене хтось особливо оберігає, клопочеться, створює умови для літературної праці. Такого не було. Це була б розкіш! Але вдячна долі, що моя «служба» ніколи не

була осоружною. Важкий надзвичайно був рік учителювання в київській школі.

Звичайно, дуже важить, наскільки ти хочеш і можеш писати. Це вплив моди чи бажання творити? Критерій дуже простий: «Можеш не писати — не пиши».

Для нас, нинішнього «Вечірнього Києва», дуже цікаво почути ваші спогади про роботу в газеті.

Робота в газеті «Вечірній Київ» стала для мене школою журналістських навичок. Звичайно, я знала, що робота в газеті — не курорт, й у 2002 році йшла в редакцію зі страхом. Але мені дуже пощастило на головного редактора. Тут хочу подякувати публічно Олександрові Балабко. Він закінчив факультет журналістики і очолював у ті часи «Вечірній Київ». Олександр Васильович мене підтримував, мав розуміння, що мої пропозиції стосовно

матеріалів будуть цікавими редакції. Звичайно, існує спрямування, характер видання, і мої пропозиції улягали їм. Я писала для різних рубрик, зокрема вела літературну сторінку, цілі розвороти і шпальти інтерв'ю з творчими особистостями, нарис про щасливі родини, телезірок і радіоведучих тощо.

Сам Олександр Балабко, працюючи в редакції «ВК», почав писати прозу про Соломію Крушельницьку, Михайла Коцюбинського, Марію Башкирцеву, Сержа Лифаря, Миколу Гоголя, Олександра Вертинського. Що стосується останніх трьох прізвищ, то Балабко поставив собі надзавдання: опрацюванням нових фактів і їхньою інтерпретацією повернути Україні славні імена, які російська культура цілком привласнила.

Вважаю, що журналіст має бути універсальним. Але водночас певна спеціалізація таки має бути. І мені добре працювалося, пишучи про

культуру, були нариси й про вчених, скажімо. Та в жодному разі — не про політику. Тут я — на рівні «диванного експерта».

А хто мав найбільший вплив на вашу літературну діяльність?

У мене ніколи не було кумирів у жодній сфері. Не було беззастережного захоплення кимось. Мабуть, я інтуїтивно відчувала: усі ми люди і маємо плюси та мінуси. Якщо говорити про літературний вплив, то найбільше — творчість Дмитра Павличка. Вчитуючись уважно у його рядки, аналізуючи збірки в рецензіях, училася в нього, як будувати ліричний сюжет, як образи мають перегукуватися і взаємодіяти. Мені допомогло, що на п'ятому курсі філфаку мала спеціалізацію «літературна критика». Аналіз чужих текстів, вдумливе прочитання — це добра школа. І свого часу я ретельно конспектувала рецензії та огляди в літературних журналах. Це допомогло виробити певні навички розгортання критичної думки і більш-менш об'єктивного погляду на чуже письмо і на своє.

А в шкільні роки хто найбільше вплинув на вас?

Моя доля — передусім самоосвіта. Школа і навіть університет — це тільки певні підказки, але, на жаль, не системне навчання. На мене школярку надзвичайне враження справила книжка С. Плачинди і Ю. Колісниченка «Неопалима купина» із серії «Життя славетних». Я вперше прочитала про видатні постаті нашої культури, про які не говорили вчителі. Імена багатьох були або заборонені, або «не рекомендовані до поширення» радянським режимом. До того, як викладалася література в школі, навіть в університеті імені Шевченка, у мене досі дуже багато питань. Дивно було, коли деякі викладачі говорили нам, студентам: «Вам у школі про Шевченка говорили, тож я не буду розповідати». Боже мій! Доводилося покладатися на самоосвіту. Це виховало в мені певні добрі навички та позбавило системного бачення явищ.

Чи знали в студентські часи про дисидентів?

Про багатьох замовчуваних діячів нашої культури і дисидентів ми почали довідуватися пізніше. А в університетські роки я не могла й думати, що вже пізніше моя однокурсниця, яка навчалася на славістиці, відсидить у таборах за своє дисидентство. Нас поперед-

жали про покарання за поширення «націоналістичної» інформації. Це був початок 80-х років. Ми боялися режиму: хотілося дістати освіту, працювати. Саме на другому році нашого навчання КДБ проводив операцію «Блок». Це була тотальна зачистка від так званого українського буржуазного націоналізму. І на нашому факультеті відбулися комсомольські збори, на яких виключили з лав нашого однокурсника, що автоматично означало вигнання з університету. Це страшна історія, яку згадую з болем. Однокурсник Михайло Якубовський був змушений залишити навчання і працювати на Житомирському льонокомбінаті тільки через підозру, що він читав «Інтернаціоналізм чи русифікація» Івана Дзюби. Людині, по-суті, зламали життя. Тобто режим і російської імперії, і радянського союзу пантрував, щоб не було інакомислячих, щоб усі були «керовані партією», щоб не було ніяких думок про незалежність України. І це залякування, звичайно, мало вплив. І тільки найсміливіші виривалися з полону страху. Щодо мене, то читання книжок із історії України, природна допитливість, навички пов'язувати причини і наслідки дали можливість скинути радянську полуду з очей ще до відновлення нашої незалежності.

У своїх творах ви просуваєте ідеї партнерства у сім'ї. Чи ідеї рівності жінок і чоловіків заклалися у вашому дитинстві, чи це прийшло з досвідом?

Соломія Павличко, що наполегливо відновлювала феміністичні ідеї нашої культури і, на жаль, рано відійшла в кращі світи, якось сказала мені: «Людо, ти була прихованою феміністкою змалку». Я почала розмірковувати над її словами. Ми ж багато речей у житті не усвідомлюємо.

Коли мені було років десять, зайшла мова з батьком про те, що моє прізвище коротке і влучне, а його ніколи не зміню. А він сказав: «Вийдеш заміж, візьмеш прізвище чоловіка — і все». Я ж раптом аж закричала: «Я ніколи не зміню своє прізвище!» І воно так і склалося. Хоча, з іншого боку, виходить, що я затримала батькове прізвище, а мамине зовсім інше.

Коли я переосмислюю своє життя, то бачу: завжди була, хоч не розуміла до кінця, прихильницею рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. Душа не має статі. Але кожна жінка в сім'ї має подвійне навантаження. І відстоювати права, звичайно, непросто. Це

Людмила Таран — письменниця, журналістка, культурна діячка, яка зуміла перетворити свою професійну діяльність на особливий шлях пошуку і натхнення.

Родом із Київщини, із селища Гребінки, вона все життя, окрім шкільних років, мешкає в Києві, добре знає чимало його місцин, уміє відчувати й описати подих і ритм столиці так, що місто це чує, відгукується і натомість дарує їй невичерпне джерело натхнення.

У її творчому доробку — 23 книжки, серед яких — збірки поезій «Оборона душі», «Книга перевтілень», прозові твори: «Нижній скелет у шафі», «Любовні мандрівки», «Дзеркало Єдиного», «Прозорі жінки», «Остання жінка, останній чоловік», «Айвенко, або чоловіки — це...» та інші, а також видання статей та інтерв'ю.

Твори Людмили Таран перекладено англійською, естонською, литовською та польською мовами.

Про її творчість кажуть, що вона акумулює чуттєву глибину, свіжість, багатомірність і виклик.

Закінчила філологічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Учителювала, працювала в Літературно-меморіальному музеї Максима Рильського, очолювала пресцентр Києво-Могилянської академії, а також працювала у виданні «Українська культура» та Українському центрі культурних досліджень.

А ще вона тривалий час була оглядачем газети «Вечірній Київ».

Перед завершенням 2024 року ми поспілкувалися з Людмилою Таран про її життєвий шлях, творчість, літературну та журналістську кар'єри. У відвертій розмові письменниця поділилася спогадами про знакові події свого професійного життя.

потребує зусиль і цілеспрямованості. Усім дівчатам, жінкам, які мислять своє життя саме як творчість, бажаю сил у відстоюванні себе. А війна, яка триває, розставляє свої акценти: як багато жінок наших воюють! Але й на фронті зазнають дискримінації.

Що вас надихає писати?

Надихає (не знаю, звідки береться) оптимізм. Я думаю, що оптимізм закладений у натурі людській. І важливо його дуже триматися. Я собі не раз говорю: «Тримайся хоч за повітря». Бо ворог лише того й хоче, щоб ми зламалися, щоб ми «скисли», перестали вірити у свої сили.

Так, ми боронимо свою землю від ворога, набагато сильнішого за нас ресурсами.

Розбрат нам абсолютно протипоказаний! Тож вірмо у свої сили, інакше нас не стане...

Що у вас нині найголовніше у житті? Які пріоритети, цінності?

Для нас головне тепер одне — перемога в цій страшній війні і знання, що зміни, які відбулися з Україною, незворотні.

Для цього нам і треба перемога. Особливо важливо нині — щоб Україна стала правовою державою. Інакше найкращий президент, навіть ангел небесний, не зробить з України раю.

Щиро кажучи, я дуже песимістично налаштована щодо майбутнього людства, цивілізації. Не одна я бачу, що науково-технічний прогрес спричиняє падіння людяності, як пересвідчуємося особливо нині. Це згортання демократії, демократичних інституцій, вплив фейкових новин на розум і дезорієнтація людини у страшному світі.

Але я все одно залишаюся оптимісткою і не уявляю свого життя поза Україною.

Можливо, маєте, попри все, якісь цікаві плани на майбутнє?

Нині всі наші плани висять на волосинці. Усі ми ходимо під цими російськими ракетами. Тож вижити — наш найголовніший план, величезне бажання й необхідність.

Розмовляли Ангеліна Гейвах,
Влада Лініченко

Як відновлюватись від стресів нашим дітям

Війна в Україні порушила відчуття безпеки та призвела до неминучого стресу, психологічні наслідки якого можуть загрожувати здоровому майбутньому як дорослих, так і дітей. Пережитий травматичний досвід може стати причиною розвитку посттравматичного стресового розладу. Якщо стрес має потужну і тривалу дію, наприклад, перебування в окупації, обстріли, часті повітряні тривоги тощо, то ймовірність розвитку посттравматичного стресового розладу зростає. Радусь лише те, що психіка дітей і дорослих має неабиякі резерви для відновлення і саморегуляції. Завдяки підтримці рідних і за виконання певних рекомендацій дитина може повернутися до норми навіть після важкого досвіду.

Одним з основних заходів, що допомагають знизити ризики виникнення ПТСР та покращити загальний емоційний стан кожної дитини, є створення відчуття близькості, звичні щоденні заняття та дії, щире спілкування з дитиною, з однокласниками, заохочення до фізичної та розумової активності в ігровій формі, й власне, сама гра.

Тому для реалізації в Україні одного з наймасштабніших проєктів ЮНЕСКО покращення психічного здоров'я та психосоціального благополуччя дітей у місцях їхньої найбільшої концентрації під час літніх канікул, універсальним інструментом для покращення ментального здоров'я дітей було обрано саме настільні ігри. Настільні ігри — це поєднання навчання та розваг, спосіб полегшення і покращення комунікації дітей між собою та з дорослими.

Цей проєкт став можливим завдяки уряду Японії, яким було виділено фінансування ЮНЕСКО для забезпечення ініціативи, що охопила понад 160 000 дітей з усієї України. Безпосередню реалізацію проєкту впродовж п'яти місяців (травень — вересень 2024 року) було покладено на ГО «Батьківська спілка» (мережу батьків та освітян для спільного творення змін в освіті та вихованні) у партнерстві з одним із найбільших українських видавництв настільних ігор «Lord of Boards» (займається перекладом та адаптацією світових настільних хітів від провідних авторів українською мовою).

Механікою проєкту передбачено реалізацію низки захо-

дів. Початково було розроблено комплексну навчальну програму структурованої групової діяльності для майстрів-фасилітаторів і для педагогів (консультантів, психологів, вихователів). Загальна тривалість навчальної програми — 30 годин, спрямована на здійснення дозвілєвої діяльності з дітьми для зміцнення їх психічного здоров'я та психосоціального благополуччя під час літніх канікул.

Розробкою програми, що містить унікальні методики роботи з настільними іграми, підготовкою необхідних матеріалів та інструментів, а також впровадженням програми займалися:

Даниліна Олена,

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної журналістики Факультету журналістики Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Козумляк Вікторія,

директор компанії Lord of Boards (видавництво, магазини настільних ігор), ігропрактик, консультант із використання настільних ігор у освітньо-виховному процесі.

На першому етапі було організовано вертикальне навчання, де майстри-фасилітатори (тренери)

проходили навчання і вже далі, маючи усе необхідне методичне забезпечення, ділилися здобутими знаннями з учителями, психологами, соціальними педагогами, вихователями та керівниками дитячих груп. Основна перевага такого навчання полягала у швидкому та ефективному масштабуванні, що було однією з умов реалізації проєкту. За короткий час (1,5 місяця) було проведено навчання для 202 майстер-тренерів, а згодом за 1,5 місяця навчальну програму у них пройшли 4798 учителів, психологів, соціальних педагогів, керівників дитячих груп, вихователів.

Після втілення проєкту ГО «Батьківська спілка» провела оцінювання практики настільних ігор у дитячих таборах та позашкільних закладах, у якому брали участь і діти, які безпосередньо грали в настільні ігри (загальне охоплення дітей склало 160 тисяч осіб), і їхні батьки, які долучилися до проєкту. Окрім того, було здійснено дослідження серед майстер-тренерів і тренерів, а також проведено вісім глибинних інтерв'ю з педагогами.

Згідно з отриманими даними, усі педагоги підтвердили, що практика настільних ігор позитивно впливає на різні аспекти розвитку дитини, а особливо на ментальне здоров'я, комунікабельність і соціалізацію. З найбільш помітних реакцій дітей виявлено: налагодження комунікації між дитиною та педагогом; діти активніше проявляють себе в колективі, особливо, якщо дитина сором'язлива; добре підходять для дозвілля під час тривоги/до-

щу/спеки, коли діти мають бути у приміщенні; формат навчання для педагогів у вигляді запису лекцій є зручним, інформації достатньо.

І проєкт, і результати дослідження засвідчили, що настільна гра — це не лише красива яскрава коробочка з картону, як часом помилково вважають. Насправді, — це потужний інструмент, який варто використовувати, як у буденному житті для підтримки свого емоційного стану й розумового відпочинку, так і в процесі навчання; з ним можна допомогти дітям покращити свій психоемоційний стан, легко вивчати й засвоювати щось нове. Досвід використання настільних ігор у навчально-виховному процесі в садочках, школах і закладах вищої освіти доводить, що з настільною грою можна допомогти дітям і підліткам вивчати й засвоювати матеріал, адже все нове, чому мозок створює супротив у звичайному житті, легко, непомітно, із задоволенням засвоюється у форматі гри. Навіть більш дорослі гравці неусвідомлено переходять на позицію дитини, яка дозволяє кожному виявити себе в різних ролях, ситуаціях, подолати бар'єри, страхи, можливу відчуженість, допомагає відкритися і навіть імпровізувати та творчо проявляти своє «Я». Саме у грі відкриваються нові можливості для розширення світогляду, отримання нових знань та емоційного досвіду.

Автори тексту
Олена Даниліна,
Вікторія Козумляк
Фото Олени Даниліної

Важливі поради від рятувальників, які збережуть ваше життя

Будь-яка пора доби може супроводжуватись небезпекою під час війни, тож треба бути готовими давати собі раду будь-коли й за будь-яких обставин. Такі наші київські реалії. Тримайте наші традиційні пам'ятки від рятувальників, які допоможуть зберегти здоров'я і життя вам та вашим рідним.

Дії під час виявлення

вибухонебезпечних предметів:

Для того, щоб вирізнити вибухові пристрої з-поміж усіх інших, варто запам'ятати їхні характерні ознаки:

- предмети є незнайомими або незвичними для цих обставин чи території;
- наявність звуків, що лунають від предмету (цокання годинника, сигнали через певний проміжок часу), миготіння індикаторної лампочки;
- наявність джерел живлення на механізмі або поряд із ним (батареї, акумулятори тощо);
- наявність розтяжки дротів або дротів, що тягнуться від механізму на велику відстань;
- предмет може бути підвішений на дереві або залишений на лавці. Категорично забороняється:
- торкатися предмета й пересувати його;
- користуватися засобами радіозв'язку, мобільними телефонами (вони можуть спровокувати вибух);
- заливати його рідиною, засипати ґрунтом або чимось його накривати;
- торкатися підозрілого пристрою та здійснювати на нього звуковий, світловий, тепловий чи механічний вплив, адже практично всі вибухові речовини отруйні та чутливі до механічних, звукових впливів та нагрівання.

При виявленні вибухових пристроїв телефонуйте 101 або 102.

Дії при пожежі в міському громадському транспорті:

Негайно повідомте про пожежу водієві, спробуйте відчинити двері (використовуйте кнопку аварійного відкриття), застосуйте для гасіння вогнища пожежі вогнегасник і підручні засоби. БУДЬТЕ ОБЕРЕЖНІ! У тролейбусах і трамваях металеві частини можуть опинитися під напругою внаслідок обгорання захисної ізоляції дротів.

Під час заблокування дверей використовуйте для евакуації аварійні люки в даху, вікна. За необхідності, вибийте обома ногами скло (або твердим предметом). Якщо ви вдало, без серйозних травм звільнилися, за можливості, допоможіть тим, хто

залишився в зоні вогню, насамперед, дітям і людям похилого віку.

У будь-якому транспорті є матеріали, що виділяють при горінні отруйні гази, тому залишайте салон швидко, закриваючи рот і ніс хусткою або рукавом. Вибравшись із салону, відійдіть подалі, бо можуть вибухнути баки з паливом або статися замикання високовольтної електричної мережі.

Телефоном або за допомогою водіїв, що проїжджають поряд, повідомте про пожежу в пожежну частину. Надайте допомогу постраждалим.

Дії при пожежі у вагоні метро:

Відчувши запах диму, негайно повідомте машиніста про пожежу за допомогою переговорного пристрою і виконуйте всі його вказівки. Намагайтеся не допустити виникнення паніки у вагоні, заспокойте людей, візьміть дітей за руки. Під час сильного задимлення закрийте очі й дихайте через вологий носовичок.

Залишайтеся на місцях, поки поїзд рухається в тунелі. Після прибуття на станцію і відкриття дверей пропустіть уперед дітей та людей похилого віку, потім вийдіть самі, зберігаючи спокій і витримку. Перевірте, чи не залишився хтось у вагоні, допоможіть цим людям покинути його. Відразу ж повідомте про пожежу черговому на станції. Надайте допомогу працівникам метро, використовуючи для гасіння вогнегасники та інші протипожежні засоби, наявні на станції.

Під час появи у вагоні відкритого вогню під час руху намагайтеся загасити його, використовуючи вогнегасники або підручні засоби, що знаходяться під сидіннями. Якщо це можливо, перейдіть у незайняту вогнем частину вагону (краще вперед) і стримуйте поширення пожежі, збиваючи полум'я одягом або заливаючи його будь-якими негорючими рідинами (водою, молоком тощо). У жодному разі не намагайтеся зупинити поїзд у тунелі аварійним стоп-краном — це ускладнить гасіння пожежі й вашу евакуацію.

Під час зупинки поїзда у тунелі не намагайтеся залишити його без команди машиніста, не торкайтеся

металевого корпусу вагона і дверей до відключення високої напруги на всій ділянці. Після дозволу на вихід відкрийте двері або вибийте ногами скло, вийдіть з вагона і рухайтесь вперед за ходом поїзда до станції. Йдіть уздовж полотна між рейками в колону, не торкаючись струмопровідних шин (збоку від рейок), щоб уникнути ураження електричним струмом під час включення напруги.

Будьте особливо уважні, виходячи з тунелю біля станції, в місцях перетину шляхів, на стрілках, бо можлива поява зустрічного потяга. Якщо залишений вами потяг зрушив з місця і наганяє вас, притисніться до ніші стіни тунелю.

Дії при пожежі у вагоні потяга:

Негайно повідомте провідників про пожежу, пройдіть у вагоні і, не здійснюючи паніки, голосно, виразно і спокійно оголосіть пасажирам про те, що сталося. Розбудіть пасажирів, які сплять, і візьміть за руки дітей. Найбезпечніше евакуюватися в передні вагони, але якщо це неможливо, йдіть у хвіст потяга, щільно зачинаючи за собою двері купе і міжвагонних переходів. Обов'язково перевірте разом з провідником наявність людей у тамбурах, купе, туалетах вагона, що палає.

Використовуючи вогнегасники і підручні засоби (ковдри, мокрі ганчірки тощо), разом з пасажирами спробуйте загасити вогонь. Закрийте вікна, щоб вітер не роздмухував полум'я. Не намагайтеся рятувати від вогню багаж, якщо це загрожує вашій безпеці (візьміть тільки найнеобхідніше — документи, гроші, цінності тощо). Якщо вогонь відрізав вас від виходів, зайдіть до купе або туалету, щільно причинивши за собою двері, відкрийте вікно і чекайте прибуття допомоги, повертаючи до себе увагу. Не стрибайте з вагона потяга і не намагайтеся вибратися на дах — це небезпечно! У крайньому разі — стрибайте, одягнувши на себе весь наявний одяг.

За неможливості загасити пожежу і зв'язатися з начальником потяга або з машиністом, зупиніть потяг за допомогою стоп-крана, виведіть з вагона всіх людей і разом з провідниками розчепіть вагони, запобігаючи поширенню вогню в усьому потязі. Для запобігання руху вагонів під ухил підкладіть під колеса гальмові колодки або інші підручні предмети.

Відведіть пасажирів від вагона, що палає, і надішліть людей у найближчий населений пункт повідомити про те, що сталося, пожежній охороні. Далі дійте за вказівкою начальника потяга і пожежників. Помітивши сигнали людей, які залишилися у вагоні, негайно повідомте про них пожежникам. Будь-яким способом запобігайте виникненню паніки та надайте домедичну допомогу постраждалим.

Якщо горить одяг на людині:

- Зупиніть людину, не давайте їй бігати, бо полум'я розгориться ще більше.
- Допоможіть швидко скинути одяг, що палає, чи загасити його за допомогою простирадла, ковдри, пальта або струменя води. Гасити полум'я на одязі можна піском, землею, снігом. Сам постражданий може загасити вогонь, перекочуючись по землі.
- Залиште голову відкритою, щоб він не задихнувся продуктами згорання.
- Викличте швидку допомогу.
- Надайте пошляну домедичну допомогу.

Перша допомога при опіках:

Посадіть або покладіть постраждалого, негайно припиніть вплив високої температури.

Обливайте місця опіків великою кількістю води (15 хвилин і більше), будьте обережні, щоб уникнути переохолодження постраждалого, особливо взимку.

Якщо є можливість, зніміть з уражених ділянок каблучки, годинники, паски, взуття до того, поки ці місця не почали набрякати.

До обпеченої шкіри не можна доторкатися руками, намагатися зняти присталі залишки згорілого одягу (обережно ножицями зрізують лише їх край).

Усі опіки необхідно захистити, прикриваючи їх чистою тканиною без ворсу.

Дайте людині знеболювальний засіб для запобігання виникнення болювого шоку.

Постраждалому давайте вживати рідину в достатній кількості.

Перевіряйте пульс та дихання кожні 10 хвилин до прибуття швидкої допомоги.

Запам'ятайте! Не змащуйте опіки жодними кремами, лосьйонами, оліями або маслами! Не проколюйте пухирі!

Що почитати довгими зимовими вечорами, щоб зберегти спокій і гарний настрій

Емоційні гойдалки, страхи, невпевненість, психологічні травми минулого й сьогодення, невизначеність майбутнього...

Як серед цих викликів правильно давати собі раду, як не накручувати себе й близьких і не впадати в розпач? Як зберегти тепло стосунків із людьми посеред холодної зими?

Ми підготували для вас нашу традиційну книжкову гортайку — добірку літератури на тему психології, яка допоможе прислухатись до себе і дасть необхідні поради. Знані у світі автори готові допомогти віднайти шлях до себе, як щойно ви готові будете прислухатись до їхніх порад.

Тож як дружити з головою: 5 книжок, які радить прочитати відомий нейропсихолог Нік Чатер.

Як дружити з головою: 5 книг від нейропсихолога Ніка Чатера

Нік Чатер — психолог-нейролінгвіст, керівник центру досліджень поведінки людини при Бізнес-школі Ворикського університету (Велика Британія), який є одним із найбільших у Європі.

Ще з часів Платона, зауважує він, мислителі сперечалися про те, чи дійсно ми є розпорядниками вмісту нашого «глибокого внутрішнього світу», але вже понад століття вчені наголошують: ми часто помиляємося, коли уявляємо, що ж насправді діється всередині. Розуміння того, як влаштований наш мозок, допоможе ефективніше ухвалювати рішення як у професійній сфері, так і в особистій, переконаний Чатер.

«Усе, що варто знати про свідомість», Деніел Деннетт

Ця книга пояснює, як із потоку часом заплутаної та суперечливої інформації формується наш світогляд. Філософ Деніел Ден-

нетт, який упродовж багатьох десятиліть вивчав саме сферу когнітивістики, стверджує, що мозок має дивовижну здатність заповнювати прогалини нашої пам'яті й змушує нас вірити в ці сконструйовані ним уявлення. У такий спосіб він утілює головну притаманну людині тактику самозахисту і самовизначення — створювати й оберігати історії, які ми розповідаємо самим собі й нашому оточенню про те, ким ми є. Я — це наратив моєї свідомості.

«Візуальний інтелект: як ми створюємо те, що бачимо», Дональд Гоффман

Близько половини нашого мозку відповідає не стільки за формування вищої «абстрактної» думки, як за перцепцію (чуттєве сприйняття предметів). З цієї книги можна дізнатися, чому.

Процес побудови візуального світу, що починається з подразнення клітин сітківки ока, — украй швидкий, складний та захопливий. Каталог ілюзій, створений ученим-когнітивістом Дональдом Гоффманом, що охо-

плює найрізноманітніші предмети, які ми «бачимо», але які за ретельнішої перевірки виявляються уявними, по-справжньому дивовижний.

«Чому червоний не звучить як застереження: спроба зрозуміти відчуття свідомості», Дж. К. О'Рейган

Око не є досконалим, однак ми продовжуємо довіряти своїм очам більше, ніж іншим органам чуття. Наша здатність бачити, як виявляється, значно загадковіша, ніж здається, адже ми нерідко бачимо речі (буквально) не такими, якими вони є. Це може бути зумовлено як середовищем, в якому ми перебуваємо, так і нашим особистим досвідом. Психолог Дж. К. О'Рейган стверджує, що бачити, чути, відчувати смак та запах, а також предмети на дотик — означає не пасивно отримувати інформацію, а взаємодіяти зі світом. Це дає нам змогу відповідати на його виклики.

«Як народжуються емоції: таємне життя мозку», Ліза Фельдман Баррет

Наші емоції не є «сирими», вони — інтерпретації нашого психологічного стану, запевняє нейробіолог Ліза Фельдман Баррет: змінюючи наше ставлення до реальності, ми змінюємо те, як відчуваємося. Інакше кажучи, ми самі творимо наші емоції. Один і той самий викид адреналіну перед виходом на сцену може бути інтерпретований як хвилювання через очікування або як результат жакливого переляку. І саме те, яку інтерпретацію ми для себе оберемо, визначить різницю між гарним виконанням та панічною атакою.

«Невидима горила, або Історія про те, наскільки оманлива наша інтуїція», Крістофер Шабрі та Даніел Саймонс

Гарвардські психологи Крістофер Шабрі та Даніел Саймонс були одними з перших, хто зосередився на окресленій Деннеттом розбіжності між нашими відчуттями і реальністю. Вони дійшли висновку, що ми дивимося на світ крізь портал нашої уваги, який є настільки вузьким, що аж ніяково. Серед найвідоміших їхніх експериментів — той із чоловіком у костюмі горили, який проходить прямо перед носом у глядачів, доки ті рахують передачі м'яча між членами групи. Як показує практика, щонайменше половина людей настільки сфокусовані на завданні, яке їм дали, що запитання, чи помітили вони «горилу», викликає у них щире здивування. Ця так звана сліпота не уважності стала початком каталогізації по-справжньому приголомшливих свідчень того, наскільки обмеженим є наше сприйняття дійсності.

*Добірку підготувала
Ярослава Куцай*

Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення:
№1338 від 25.04.2024
про реєстрацію Київського столичного університету імені Бориса Грінченка суб'єктом у сфері друкованих медіа.

Випуск друкованої газети «Вечірній Київ» підготовлено редколегією Факультету журналістики, верстка та друк — НМЦ видавничої діяльності Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

При передруку посилання на «Вечірній Київ» обов'язкове.
У газеті використані деякі фото з відкритих джерел.

Наклад: 1000 пр. Зам. № 4-??

Головний редактор
Тамара КУЦАЙ

Редактори рубрик:
Олена ДАНИЛІНА,
Роман РАТУШНИЙ,
Аліна ЛІСНЕВСЬКА
Софія ЯРОВА

Літературні редактори:
Тетяна ВИДАЙЧУК,
Тетяна ФАЙЧУК, Надія ФІГОЛЬ

Верстальник:
Наталія КЛИМЕНКО

Адреса редакції:

вул. Левка Лук'яненка, 13-Б,
каб. 105. м. Київ, Україна,
04212.

Телефон: (044) 485-21-62

E-mail: fj@kubg.edu.ua

Редакція не несе відповідальності за зміст статей та може не поділяти думку автора.